

T. C.
MERSİN ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİMDALI

**ÇOCUK SPORLARINDA AİLESEL KATILIMIN AŞIRI OLMASININ
PSİKOLOJİK KAZANIMLARI:
BİR ÖLÇEK GELİŞTİRME ÇALIŞMASI**

Fatma ÇEPIKKURT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Prof. Dr. Şefik TİRYAKİ

Tez No: 49

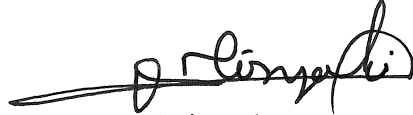
MAYIS- 2005

MERSİN

Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Yüksek lisans Programı çerçevesinde yürütülmüş olan “Çocuk Sporlarında Ailesel Katılımın Aşırı Olmasının Psikolojik Kazanımları: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması” adlı çalışma, aşağıdaki jüri tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 05.08.2005

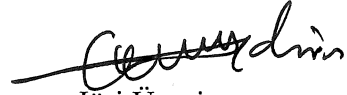
Jüri Başkanı

Prof. Dr. Şefik TIRYAKI

Jüri Üyesi

Doç. Dr. F. Hülya AŞÇI

Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Mehmet ŞAHİN

Yukarıdaki tez, Enstitü Yönetim Kurulunun 13.08.2005 tarih ve 2005/161 sayılı kararı ile kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü
Prof. Dr. Canan ERDOĞAN

ÖNSÖZ

Bir çocuğun içinde bulunduğu sosyal çevre onun spora ilk katılımını ve bu katılımı sürdürmesini etkileyebilmektedir. Çocuğun sportif ortamda en çok etkileşimde olduğu kişinin koç-antrenör olduğu düşünülse de, aslında aileler çocuğun hangi branşı seçeceğine karar vermesinde, bu branşı sürdürüp sürdürmemesinde oldukça büyük etkiye sahiptirler.

Aileler, çoğu zaman çocuklarını spora katılıma teşvik ederek, onlara duygusal ve maddi anlamda destekte bulunarak ve onlara zaman ayırarak bu spordan haz almasına katkıda bulunabilir ve çocuklarının başarı basamağını tırmanmasına yardımcı olabilirler. Diğer taraftan da, çocuklarının spor yoluyla elde edecekleri kazanımları göz ardı edebilir, başarılı olması için baskı yapabilir veya spor ortamındaki kendi sorumluluklarını abartarak katılım düzeylerini aşırı tutabilirler. Ailenin gösterdiği bu istenmeyen davranışlar; çocuk üzerinde kaygı ve stres yaratabilir ve bu durum da çocuğun spordan uzaklaşmasına neden olabilir.

Görüş ve bilgisiyle çalışmaya destek olan ve çalışmanın her anında yardımlarını esirgemeyen değerli danışmanım Prof. Dr. Şefik Tiryaki'ye ve çalışmanın yöntem kısmındaki eleştiri ve görüşleriyle çalışmaya katkı sağlayan Doç. Dr. Adnan Erkuş'a teşekkürlerimi sunuyorum. Çalışma sırasında manevi desteğinden ve zaman açısından gösterdiği hoşgörüden dolayı da eşim Hasan Pekdağ'a teşekkür ediyorum.

Fatma ÇEPIKKURT

Mayıs, 2005

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

Kabul ve onay	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLolar LİSTESİ	vi
ÖZET.....	vii
ABTRACT.....	viii
GİRİŞ.....	1

1. BÖLÜM: ÇOCUK SPORLARI VE SPORA KATILIM VE SPORTİF PERFORMANSTA AİLENİN ROLÜ

1. 1. ÇOCUK SPORLARI.....	3
1. 1. 1. Çocukların Spora Katılımına Kuramsal Yaklaşım.....	3
1.1.1.1. Harter' in Yeterlik Motivasyonu Kuramı.....	3
1.1.1.2. Spora Uygulanan Hedefi Gerçekleştirme Kuramı	6
1.1.1.3. Eccles' in Beklenti Değer Kuramı.....	8
1.1.1.4. Spora Bağlanma Modeli.....	9
1. 1. 2. Spora Katılım Evreleri.....	12
1.1.2.1. Başlama Yılları	13
1.1.2.2. Özelleşme Yılları	13
1.1.2.3. Yatırım ve Rekreasyonel Yıllar.....	14
1. 1. 3. Çocukların Spora Katılım Güdülleri	15
1.2. Spora Katılım ve Sportif Performansta Ailenin Rolü	17
1.2.1. Spor Ortamında Görülen Anne-Baba Davranışları ve Sportif Performansa Etkisi	18
1.2.1.1. Ailesel Destek.....	19
1.2.1.1.1. Duygusal Destek.....	21
1.2.1.1.2. Bilgi Desteği.....	21
1.2.1.1.3. Maddi Destek.....	22
1.2.1.1.4. Arkadaşlık.....	23
1.2.1.2. Beklentiler	23

1.2.2. Ailenin Çocuğunun Sporuna Katılım Derecesi ve Çocuğun Spordan Aldığı Haz	24
1.2.2.1. Az Katılım Gösteren Aileler.....	26
1.2.2.2. Uygun (Orta) Düzeyde Katılım Gösteren Aileler.....	27
1.2.2.3. Aşırı Katılım Gösteren Aileler.....	27
2. BÖLÜM: AİLENİN ÇOCUĞUNUN SPORUNA KATILIMLA ELDE EDECEĞİ PSİKOLOJİK KAZANIMLARININ ARAŞTIRILMASI	
2. 1. Araştırmanın Amacı.....	32
2. 2. Yöntem.....	33
2.2.1. Ailenin Psikolojik Kazanımlarına İlişkin Faktörlerin Ayırt Edilmesi.....	33
2.2.2. “ Sporda Ailenin Psikolojik Kazanımları Ölçeği (SAPKÖ)”nin Maddeleri ve Yazım Biçiminin Geliştirilmesi	37
2.2. 3. Katılanlar.....	38
2.2.3. “Sporda Ailenin Psikolojik Kazanımları Ölçeği (SAPKÖ)”nin Uygulanması	39
2.3. Bulgular	39
2. 3. 1. Maddelerin Seçilmesi.....	39
2. 3. 1. 1. Faktör Analizi ile Madde Seçilmesi.....	39
2. 3. 1. 2. Madde- Toplam Test Korelasyonları ile Madde Seçilmesi.....	44
2. 3. 2. Ölçeğin Güvenirliğine İlişkin Bulgular	45
2. 3. 2. 1. Ölçek ve Alt Ölçeklerin Cronbach Alpha Değerleri	46
2. 3. 2. 2. Ölçeğin Test Tekrar Test Güvenirliğine İlişkin Bulgular	49
2. 3. 3. Diğer Analizler	50
2. 3. 3. 1. Ailelerin Çocuklarını Spor Yapmaya Gönderme ve Çocuklarının Yapmış Olduğu Sporu İzleme Nedenleri	50
2. 3. 3. 2. Ailelerin Demografik Özelliklerine İlişkin Genel Bilgiler	52
3. BÖLÜM: TARTIŞMA VE SONUÇ	56
KAYNAKLAR	64
EKLER	69
EK-1	69

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Katılanların yaşa göre dağılımı.....	38
Tablo 2. Alt ölçekler, alt ölçeklerdeki maddeler ve toplam madde sayıları.....	40
Tablo 3. “Sporda Ailenin Psikolojik Kazanımları Ölçeği (SAPKÖ)” nin betimleyici istatistikleri ve faktör analizi sonuçları	42
Tablo 4. “Sporda Ailenin Psikolojik Kazanımları Ölçeği (SAPKÖ)” nin alt ölçekleri arasındaki korelasyonlar	44
Tablo 5. Madde- toplam ve madde-genel toplam test korelasyonları.....	45
Tablo 6. “Sporda Ailenin Psikolojik Kazanımları Ölçeği (SAPKÖ)” nin alt ölçeklerine ait aritmetik ortalama, standart sapma ve varyans değerleri	46
Tablo 7. “Sporda Ailenin Psikolojik Kazanımları Ölçeği (SAPKÖ)” nin alt ölçeklerine ilişkin genel iç tutarlık değerleri	47
Tablo 8. “Sporda Ailenin Psikolojik Kazanımları Ölçeği (SAPKÖ)” nin alt ölçeklerine ilişkin maddeler, maddelere ait aritmetik ortalama, standart sapma ve her bir maddenin silinmesi durumunda alpha değerleri	48
Tablo 9. Test-tekrar test güvenilirliğine katılan anne-babalara ilişkin demografik bilgiler	49
Tablo 10. “Sporda Ailenin Psikolojik Kazanımları Ölçeği (SAPKÖ)” ve alt ölçekler için test-tekrar test güvenilirlik katsayıları	50
Tablo 11. Ailelerin çocuklarını spora gönderme nedenleri ve nedenlerin önem sırası	51
Tablo 12. Ailelerin çocuklarının yapmış olduğu sporu izleme nedenleri ve bu nedenlerin önem sırası	52
Tablo 13. Anne-babaların demografik özelliklerine ilişkin frekansları	53

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, ailelerin çocukların sporuna katılımlarıyla elde edecekleri psikolojik kazanımları belirlemekle ilgili bir ölçek geliştirmektir. Bu amaçla incelenen literatürde herhangi bir bulguyla karşılaşılmamıştır. Daha çok çocukların spora katılımları, katılımı sürdürme ve sporu bırakmada ailenin rolüne ilişkin bulgular yer almaktadır.

Belirtilen amaç için hazırlanan ölçek basketbol, yüzme ve tenis branşlarına katılan 10-14 yaşındaki çocukların 107'si kadın ($M_{yaş} = 38.05 \pm 4.79$) ve 86'sı erkek ($M_{yaş} = 42.51 \pm 4.48$) olmak üzere toplam 193 ($M_{yaş} = 40.04 \pm 5.15$) anne-babasına uygulanmıştır.

Ölçek maddelerinin seçimi için verilere faktör analizi uygulanmış ve faktör yükü .40 ve daha büyük olan maddelerin ölçekte yer almasına karar verilmiştir. Bu işlemlerden sonra "Sporda Ailenin Psikolojik Kazanımları Ölçeği (SAPKÖ)" nin 4 alt boyut ve 32 maddeden oluştuğu görülmüştür. Bu alt boyutlar "Statü Kazanma" "Benlik Saygısı", "Özdeşleşme" ve "Kontrol Edicilik" tir. Bu alt boyutların her biri için madde-toplam ve madde-genel toplam korelasyon değerlerinin yüksek olduğu bulunmuştur.

Cronbach alpha ile hesaplanan iç tutarlık değerleri "Statü Kazanma" için .87, "Benlik Saygısı" için .81, "Özdeşleşme" için .82 ve "Kontrol Edicilik" için .76 dır. "Sporda Ailenin Psikolojik Kazanımları Ölçeği (SAPKÖ)" nin genel Cronbach alpha değeri ise .90 olarak bulunmuştur.

Test-tekrar test güvenilirliği için 26 anne-babaya 4 hafta ara ile uygulanan ölçeğin güvenilirlik katsayısı "Statü Kazanma" için .63, "Benlik Saygısı" için .70, "Özdeşleşme" için .63 ve "Kontrol Edicilik" için .80 dır.

Bulgular "Sporda Ailenin Psikolojik Kazanımları Ölçeği (SAPKÖ)" nin kullanılabilir bir ölçek olduğunu göstermiştir.

ABSTRACT

The purpose of this study was to develop a scale that is about family's psychological gainings by means of involving their children's sports. No data has been found in the literature that has been examined for this purpose. The literature mainly consist of the data which is related to role of families let children participate, maintaining and drop-out the sports.

The scale prepared for the previously mentioned aim was applied to 193 parents, 107 women and 86 men, whose children aged 10-14, participated in basketball, swimming and tennis.

In order to identify the items of scale, factor analysis was applied to data and the items whose factor loading was .40 and over .40 were decided to be included in the scale. After these steps, it has been observed that "The Scale of Psychological Gainings of Parent in Sport" consisted of 4 subscales and 32 items. These subscales were "Gaining Status", "Self Esteem", "Identification" and "Controlling". For each of these subscales, item-subtotal and item-general total correlations were found high.

The internal consistency estimates, computed with Cronbach's alpha, were .87, .81, .82, .76 for gaining status, self esteem, identification and controlling, respectively. Scale's general Cronbach alpha was found .90.

The test-retest reliability estimates derived from the data 26 parents 26 parents who responded the questionnaire after lapse of four weeks were .63 for gaining status, .70 for self esteem, .63 for identification and .80 for controlling.

The obtained results on reliability of "The Scale of Psychological Gainings of Parent in Sports" showed that it was practical scale.

GİRİŞ

Sporun sağlık, boş zaman etkinliği, ekonomik getirisi gibi birçok nedenden dolayı aileler, çocuklarını spor kulüplerine, spor okullarına götürmekte, çocuğunun bu spor branşında üst seviyelere çıkmasına katkı sağlamaya çalışmaktadırlar. Zamanla, genç sporcuların spor yaşamlarında daha aktif, daha katılımcı hale gelmektedirler. Bu aşamada çoğu aile, başarı basamağını tırmanmaları konusunda çocuklarına duygusal, maddi ve manevi destek sağlamaya çalışmaktadırlar.

Elit sporcuların yaşam öykülerine bakıldığında veya televizyon, radyo, gazete ve dergilerdeki röportajları incelendiğinde, hemen hemen hepsinin başarıya giden yolda ailelerinden gelen destekten söz ettiklerini görmekteyiz. Spora başlama ve sürdürme sürecinde olduğu kadar sakatlık, takımdan uzaklaşma veya sporu bırakma gibi herhangi bir olumsuzlukta da ailelerinden gelen desteğin kendileri için oldukça önemli olduğunu vurgulamaktadırlar.

Ailenin katılımı anne-babanın, çocuklarının sporuna “en alt düzeyde katılım” göstermesinden, “oldukça katılım” göstermesine doğru dağılım göstermekte ve “düşük”, “orta” ve “yüksek” aile katılımı şeklinde sınıflandırılmaktadır (1). Orta (uygun) düzeyde aile katılımının sportif kariyeri kolaylaştırdığı, ancak her iki uçta yer alan aile katılımının, yani hem aşırı katılım gösteren ailelerin, hem de ilgisiz davranan ailelerin çocuklarının performansı üzerinde bozucu, olumsuz yönde etkiye neden olduğu belirtilmektedir (2). Özellikle de aşırı aile katılımının çocuk üzerinde baskı ve stres yarattığı ve hatta çocuğun sporu bırakmasına neden olabileceği bilinmektedir (1).

Aile, çocuğun spora başlaması ve bu sporu sürdürmesinde önemli role sahiptir. Ancak, çoğu zaman aileler kendi rol ve sorumluluklarını abartmakta, çocuklarının yapmış oldukları aktiviteye çok fazla müdahale edebilmektedirler. O spor branşıyla ilgili kararları çocukları yerine kendileri alabilmekte, oyun içinde ne yapıp yapmaması gerektiğini söyleyebilmekte, başarılı olmaları konusunda sürekli baskı yapabilmekte ve herhangi bir başarısızlık durumunda da onları suçlayabilmektedirler.

Ailelerin bu gibi davranışlarının ve aşırı düzeyde katılımlarının olumsuz yönlerinin bilinmesine karşın, ailelerin hala bu davranışları sürdürdükleri de

ortadadır. Buradan hareketle, ailelerin çocuklarının sporuna katılım göstererek bazı kazanımlar elde edebilecekleri düşünülmüştür.

Literatürde; ailelerin çocuklarının sporuna katılım düzeylerini ortaya koyan (az- uygun- aşırı katılım) ve çocukların bu katılım düzeylerinden nasıl etkilendiğini belirlemeye yönelik çalışmalar bulunmasına karşın, ailelerin çocuklarının sporuna katılımlarıyla elde edecekleri psikolojik kazanımları belirleyebilecek hiçbir çalışma yoktur.

Sonuç olarak, bu çalışma ile spor psikolojisi literatürüne, ailelerin çocuklarının sporuna katılımlarıyla elde edecekleri psikolojik kazanımları belirlemeye yardımcı olacak bir ölçek kazandırmak amaçlanmıştır. Eğer bu gerçekleştirilebilirse, katılımlarının kendileri için mi yoksa gerçekten çocukları için mi olduğunu bilen bir koçun (antrenörün), çocuğun genel ve özelde de spor gelişiminin sağlıklı olması için bir takım tedbirler alması veya alınmasını sağlaması mümkün olabilecektir.

1. BÖLÜM

ÇOCUK SPORLARI VE SPORA KATILIM VE SPORTİF PERFORMANSTA AİLENİN ROLÜ

1. 1. ÇOCUK SPORLARI

1. 1. 1. Çocukların Spora Katılımına Kuramsal Yaklaşım

Çocukların spora olan ilgilerinin niteliği; sosyal, psikolojik ve gelişimsel özelliklerden etkilenir. Bu bağlamda spora katılımı ilgili 4 kuramdan bahsedilebilir (3).

1. Harter'in Yeterlik Motivasyonu Kuramı
2. Spora uygulanan Hedefi Gerçekleştirme Kuramı
3. Eccles'in Beklenti-Değer Kuramı
4. Spora Bağlanma Modeli

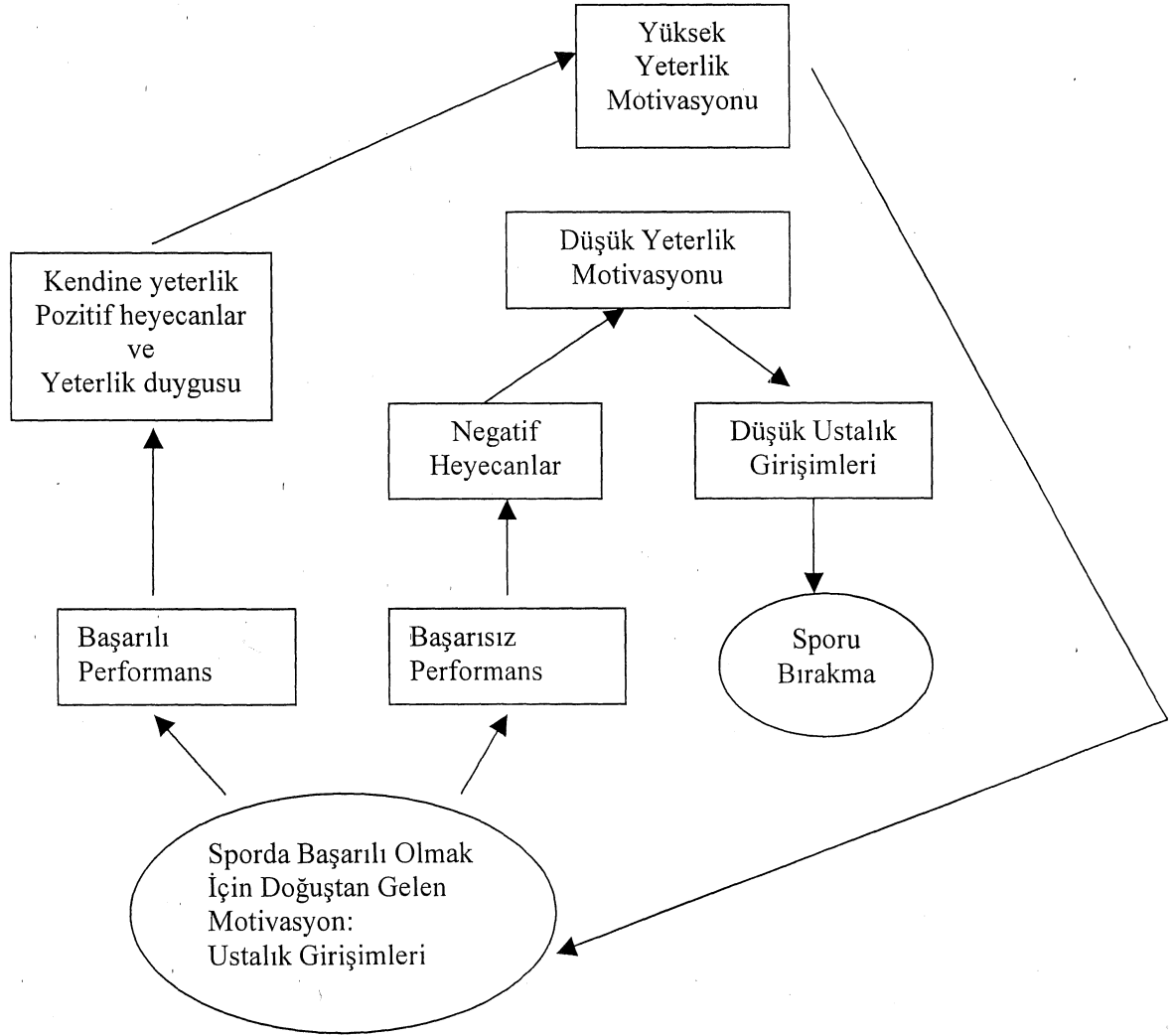
1. 1. 1. 1. Harter'in Yeterlik Motivasyonu Kuramı

Harter'in "Yeterlik Motivasyonu Kuramı" (1978) çocukların herhangi bir başarı alanında ustalaşma çabalarındaki motivasyonları arasındaki farklılığı açıklamak üzere geliştirilmiş bir kuramdır (4). Bu kurama göre tüm insanlar doğuştan gelen bir özelliklerle tüm başarı alanlarında yeterli olmak için motive olurlar ve bu alanlarda başarıya ulaşmak için ustalaşmaya çalışırlar (5). Harter'in özellikle üzerinde durduğu üç başarı alanı; bilişsel (akademik), fiziksel (spor ve açık alanda yapılan oyunlar) ve sosyal (arkadaşlık ilişkileri) dir (6).

Harter'ın kuramına göre, çocukların, optimal düzeyde mücadele gerektiren bir görevde ilk ustalaşma denemeleri başarı veya başarısızlıkla sonuçlanacaktır. Çocuklar, başarılarından dolayı önemli kişilerden pozitif geribildirim aldıkları takdirde, bireysel yeterlikleriyle ilgili pozitif algı geliştireceklerdir. Bununla beraber, performanslarının kendi kontrollerinde olduğunu düşünmeye başlayacaklardır. Bu tür pozitif algılar çocukların haz, memnuniyet ve övgü gibi pozitif heyecanlar yaşamalarına ve zamanla içsel motivasyon geliştirmelerine neden olacaktır (5, 6).

Buna karşın, ilk ustalaşma denemelerinde başarısız olan ve önemli yetişkinlerden ya hiç ya da negatif geribildirim alan çocuklar, bireysel yeterliklerinin eksik olduğunu algılayacak ve bu alanda elde edilen sonuçların kendi kontrolleri dışında olduğunu düşünmeye başlayacaktır (6).

Bireylerin bu ustalaşma çabaları sırasında elde ettikleri başarılar negatif veya pozitif duyguların gelişmesine neden olmaktadır. Şekil 1’de de gösterildiği gibi, ustalaşma yolundaki başarılı girişimler kendine yeterliği ve bireysel yeterlik duygusunu artırır ve bu da zamanla yeterlik motivasyonunu oluşturur. Yeterlik motivasyonu arttıkça birey daha ustaca girişimlerde bulunmak için cesaretlenecek ve yarışmanın sonucuna ilişkin kaygı yaşamayacaktır.

Şekil 1. Harter'in yeterlik motivasyonu kuramı

(Kaynak: Cox R.H., 1998. Sport Psychology: Concepts and Applications. 4th ed. The McGraw- Hill).

Bu bağlamda düşündüğümüzde; Harter'in kuramı spor ortamında da rahatlıkla kullanılabilir bir kuramdır. Brustad ve ark.'nın belirttiğine göre (3), Harter'in kuramı sporda, çocukların motivasyonel ve heyecansal (affective) tepkilerinin altında yer alan nedenleri anlamada oldukça etkilidir. Yukarıda da belirtildiği gibi yeterli motivasyonu kuramının temel ilkesi, bireylerin yeterli duygusu yaşamak için doğuştan, içsel bir isteğe sahip oldukları ve çeşitli başarı yaşantıları sayesinde yeterli motivasyonlarının artacağıdır. Sporda elde edilen başarılar sonucunda ortaya çıkan pozitif duyuşsal yaşantılar (örneğin gurur, doyum ve haz) ustalık yaşantılarına eşlik etmekte ve bu da motivasyonun devamlılığına katkıda bulunmaktadır (3).

Diğer taraftan; Cox'a göre (5), eğer sporcunun ustalık girişimleri başarısızlık ve reddedilme ile sonuçlanırsa, negatif duygular ortaya çıkacak ve bu durum düşük yeterli motivasyonla sonuçlanacaktır. Düşük yeterli motivasyonu da sporu bırakma olasılığını ortaya çıkaracaktır.

Kendi yeterliklerini düşük olarak algılayan kız ve erkek çocukların bu durumdan nasıl etkilendikleri farklılık göstermektedir. Düşük yeterli algısına sahip kız çocukları, sportif katılımı bırakmaya eğilimlidir, sürekli kaygıları yüksek düzeydedir, mücadele ve uğraş gerektiren durumlardan kaçınırlar ve dışsal güçlerle kontrol edilirler. Bu durum, erkekler için daha az yıpratıcıdır ve onlar genellikle mücadele gerektiren durumları ararlar (5).

Brustad ve ark.'nın belirttiğine göre (3), Harter'in kuramı (1998) motivasyonun içsel kaynaklarına yönelir. Burada söz edilen içsel motivasyon çaba sarf etme, mücadele arama ve başarısız sonuçlarla karşılaşıldığında dahi sebat etme isteği ile tanımlanır.

Bu kuram, ayrıca spor ortamındaki motivasyonel sonuçları açıklamada sosyalleşmenin etkisini ve çocukların bilişsel gelişimlerinin rolünü de dikkate alır. Örneğin, Brustad ve ark. (3) ve Leunes ve Nation'e göre (7); koç, öğretmen ve ebeveyn gibi çocuk için önemli olan kişiler, çocuklardaki yeterli motivasyonunun gelişmesine katkıda bulunurlar ve bu bağlamda bu kişilerin etkisi göz ardı edilemez. Örneğin, eğer aileler çocuklarının spordaki ustalaşma çabalarını destekler ve bu konuda teşvik edici olurlarsa, çocuklar bu alanda doğal bir kapasiteye sahip oldukları fikrine varacaklardır. Zamanla, çocukların o alanda yeterli olma yönündeki güdüleri pekiştirilmiş olacaktır. Bunun tersine, eğer aileler çocukların ustalaşma çabalarını

teşvik etmez ve çocuklarına destek sağlamayı başaramazlarsa, çocukların o alanda yetenek eksiklikleri olduğu sonucuna varmaları olasıdır. Bunun sonucunda çocuklar, düşük yeterlik algısı ve düşük kişisel kontrole sahip olacaklardır. Benzer durumlarla karşılaştıklarında kaygı yaşayacak ve belirli bir alanda başarı görevlerini yerine getirmede daha düşük içsel motivasyona sahip olacaklardır. Diğer taraftan, Harter (1983), çocuk ve gençlerin yeterlik algılarının ve benlik saygılarının yaşa ve bilişsel gelişimlerine bağlı olarak değişeceğini belirtmiştir (8). Brustad ve ark. (3) ve Leunes ve Nation'a göre (7), yaşça daha küçük olan çocuklar yeterlik algılarının biçimlenmesinde, oyundan elde ettikleri sonuçlar kadar, koç ve ebeveynlerden sağlanan geribildirimlere de fazlasıyla güvenirlere. 10-15 yaşlarındaki çocuk ve gençlerin benlik saygılarının biçimlenmesinde akranlarının yaptıklarına göre kendi yaptıklarını kıyaslaması ve akranlarının değerlendirmeleri büyük yer tutar. Çocuklar bu yaşlarda kendi fiziksel becerilerini yaşlılarıyla kıyaslayarak bir fikir edinmeye çalışırlar. Bu sonuçlara bakarak kendilerini başarılı ya da başarısız olarak değerlendirirler. 16-18 yaşlarındaki bireyler ise, spordaki kapasiteleri hakkında bir fikir edinmek için akranlarına göre yaptığı ve yetişkinlerden sağlanan geribildirimlerden çok; hedef belirleme, beceri kazanım hızı, harcanan çaba, sporun ya da becerinin çekicilik düzeyi gibi faktörleri kullanırlar.

1. 1. 1. 2. Spora Uygulanan Hedefi Gerçekleştirme Kuramı

Brustad ve ark.'nın belirttiğine göre (3), Hedefi Gerçekleştirme Kuramı (Achievement Goal Theory) son yıllarda spor psikolojisinde, spor motivasyonu ve başarıyla ilgili araştırmalarda oldukça geniş biçimde kullanılmıştır. Bu kurama göre; insanların yarışma duygusunu yaşama istekleri onların motivasyonları üzerinde özendirici bir rol oynar ve tüm insanlar temel bir dürtü olarak yeterlik hissini yaşamaya isteklidir. Bu kuramın diğer bir katkısı da, bireyler için başarının subjektif anlamındaki bireysel farklılıklara dikkat etmesidir (3).

Tiryaki (9) ve Toros'a göre (10), bireyin eylemlerindeki temel başarı hedeflerinin belirlenmesinde önemli olan bu kuramı, ilk kez ortaya atıp kullanan Nicholls (1984) tür. Kuram, hedeflere ulaşmada ve başarmada iki temel biçimin olduğunu önermiştir. Nicholls (1984) tarafından egoyla ilişkili (ego involvement) ve

görevle ilişkili (task involvement); Dweck ve Elliot tarafından performans hedefi (performance goal) ve öğrenme hedefi (learning goal); Ames tarafından yetenek odaklı hedef (ability focused goal) ve ustalık hedefi (mastery goal) olarak adlandırılan hedefe ulaşma biçimleri temelde iki olguyu açıklamaktadır.

Tiryaki (9) ve Toros'a göre (10) ego ve görev yönelimi olarak adlandırılan bu iki hedef yönelimi, bireylerin yetenek düzeylerini nasıl algıladıklarıyla ilgilidir. Görevle ilişkili hedef yönelimine sahip olan bireylerin beceri gelişimi, yeni beceriler öğrenme, görevde ustalığı gösterme ve sıkı çalışma üzerine odaklandıkları görülmektedir. Görev yönelimli bireyler kendi kişisel performanslarına göre hedef belirlerler. Sporcu burada kendisini başka sporcu ile kıyaslamaz, rakibinin performansına bakmaz. Kendisinin performansı ön plandadır. Kendisinin önceki performans düzeyi ile o andaki performans düzeyini kıyaslar. Eğer bir gelişme varsa "başarı" olarak nitelendirir. Dolayısıyla rakibin kimliği baskı yaratan bir durum olarak ortaya çıkmaz.

Brustad ve Ark'na göre (3), görev yönelimli çocuklar motivasyonla ilgili yeterlik algılarından daha az etkilenirler. Görev yönelimli bireyler, başarıyı kişisel standart ve ilerlemelerle ilgili olarak değerlendirdiklerinden dolayı, onların motivasyonları düşük yeterlik algılarından çok fazla etkilenmeyecektir. Bu nedenle, güçlü ustalık yönelimine sahip çocuklar, düşük algılanan spor yeterliğine sahip olsalar dahi, spor ortamında yüksek motivasyona sahip olabilirler.

Diğer taraftan Tiryaki (9) ve Toros 'a göre (10) egoyla ilişkili hedef yöneliminde ise bireyin kendi üstün yeteneğini kanıtlama doğrultusunda çaba gösterdiği dile getirilmiştir. Yarışma ortamında birey, kendi yeteneğini, rakiplerinin yeteneğiyle kıyaslar. Dolayısıyla başarı ya da başarısızlıkta sporcu ya "yetenekliyim" ya da "yeteneksizim" değerlendirmesinde bulunur. Ego yönelimli bir birey için başarının öznel kaynağı, bir yarışmada daha az çaba ile rakibini yenmektir.

Algılanan yeterliği yüksek olan ego yönelimli bireyler, bireysel yeterliklerini göstermek için fırsat yakaladıklarından dolayı daha fazla motivasyonla başarı görevlerine yaklaşırlar (3). Bununla beraber, algılanan yeterliği düşük olan ego yönelimli bireyler, düşük yetenek göstermeleri olası olan başarı ortamlarından kaçınırlar. Bu nedenle, güçlü ego yönelimi ve uygun olmayan yeterlik beklentilerine sahip olan çocukların spora katılımlarının daha az olması beklenebilir.

Brustad ve Ark'na göre, bu kuram çocuk ve gençlik sporlarındaki birçok konu için oldukça uygundur (3). Çocukların spora katılım amaçlarının, sporda katılımı sürdürme ve sporu bırakma nedenlerinin, sporla ilişkili başarıya bağlı inançlarının ve çocuklarının spora karşı başarı yönelimlerini etkileme sürecinde ailelerin rolünün anlaşılmasında oldukça kullanışlı bir kuramdır.

1. 1. 1. 3. Eccles'in Beklenti-Değer Kuramı

Eccles'in Beklenti-Değer Kuramı (1991), çocukların motivasyonel süreçlerini sosyalleşmenin etkisi ve özellikle de ailenin inanç sistemleriyle ilişkili olarak açıklamaya çalışır (11). Scanlan ve ark.'nın belirttiğine göre, bu kuram Atkinson (1964) tarafından geliştirilen beklenti-değer motivasyonel çatısına dayanmaktadır (12). Bu model aslında, akademik performans gibi başarıyla ilişkili alanlarda ailenin sosyalleşmesini açıklamak için geliştirilmiş bir kuramdır. Ancak kuram, fiziksel aktivite ve sporla ilgili çalışmalar için de oldukça net ve pratik uygulamalar sağlamaktadır. Sosyalleşme davranışlarının, ailenin çocuğunun başarısıyla ilgili beklentilerinden ve ailenin bu başarıya ne kadar değer biçtiğinden etkilendiği düşünülmektedir (11). Çocuğunun spor veya fiziksel aktivitede başarılı olacağını bekleyen ve bu alanda elde edilecek başarının çocuğunu etkileyeceğine inanan aileler, çocuklarının bu girişimlerini destekleyeceklerdir.

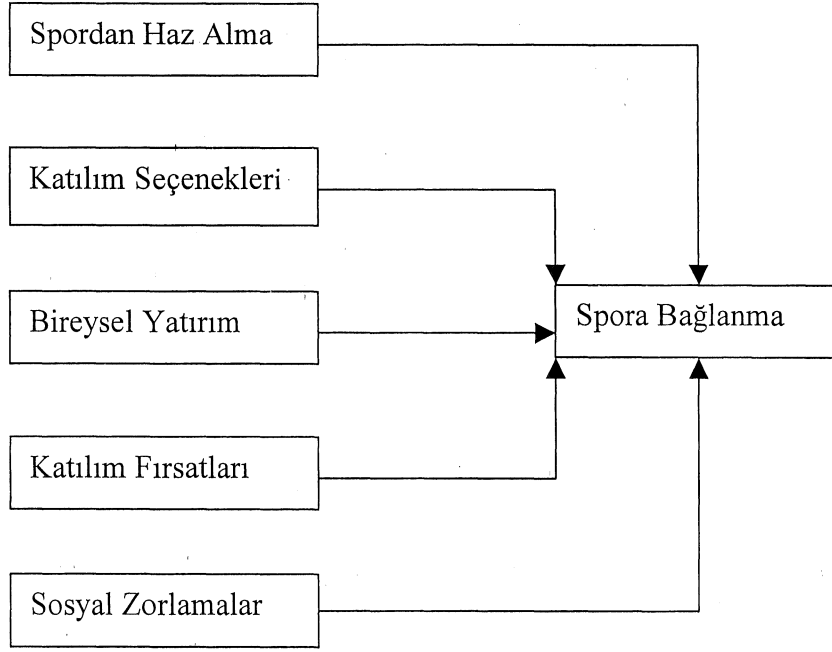
Yukarıda da belirtildiği gibi, Eccles'in bu kuramı; çocukların motivasyonel süreçlerini açıklamada, sosyalleşme sürecinin ve özellikle de ailenin inanç sisteminin önemli olduğunu belirtmektedir. Brustad ve Ark'na göre, çocukların başarı beklentileri ve değer algıları ailenin inanç ve davranışlarına oldukça bağlıdır (3). Bu bağlamda, ailelerin çocuklarının yetenek, kabiliyet ve mizaçları hakkındaki inançları, çocuklarına sağladıkları destek ve teşvik kadar, onlara sunacakları fırsatları da etkileyecektir. Aileler, çocuklarının yeterlik algılarının ve daha sonraki başarı beklentilerinin şekillenmesine yardımcı olurlar. Ayrıca, çeşitli alanlarda elde edilen başarılı ya da başarısız sonuçların altında yatan nedenler hakkındaki yüklemelerin biçimlenmesi konusunda da çocuklarına yardım ederler. Bu nedenle, ailenin beklentilerine paralel olarak çocuklar, başarılı ya da başarısız sonuçları yetenek, çaba ya da görev zorluğu gibi özelliklerle açıklayabilirler.

Eccles'in araştırmaları, çocukların başarıyla ilişkili özelliklerinde, güdülenmiş davranış örüntülerinde (motivated behavior patterns) ve aktivite seçimlerindeki cinsiyet farklılıklarına yöneliktir. Eccles'in modeline göre, çocukların aktivite seçimleri, onların performans beklentileriyle (aktiviteye özgü yetenek algılarıyla) ve başarının algılanan önemiyle (veya değeriyle) ilişkilidir. Ailelerin cinsiyete bağlı stereotipleri kabul etme eğilimleri, sosyalleşme davranışının yapısını ve büyüklüğünü etkilemektedir. Örneğin, kızlara göre erkeklerin fiziksel aktivite ve spora daha fazla katılım göstermesi gerektiğine inanan aileler, fiziksel aktivitenin erkekler arasında gelişmesi için daha fazla çaba harcayacaklardır (12). Aynı şekilde, kız çocuklarını spora teşvik etme olasılıkları daha az olacaktır (3). Bununla birlikte, aileler daha yetenekli gördükleri çocukları desteklerken, daha az becerili olanları desteklemekten kaçınacaklardır (12). Brustad ve Ark'na göre (3), Eccles'in kuramı sporu diğer başarı alanlarıyla karşılaştırmada ve çocukların spora olan ilgilerini cinsiyete bağlı olarak açıklamada kullanılabilir.

Eccles'in modeline göre, çocukların aktivite seçimleri onların performans beklentileriyle (aktiviteye özgü yetenek algılarıyla) ve başarının algılanan önemiyle (veya değeriyle) ilişkilidir (3). Bu nedenle, çocukların belli bir alana özgü yeterlik algıları, onların spor veya diğer başarı alanlarındaki ilgi, çaba ve sebat düzeylerini açıklar.

1. 1. 1. 4. Spora Bağlanma Modeli

Scanlan ve ark. (1993), spora bağlanmayı "spora katılmayı sürdürme konusunda, arzuların ve kararların yerini tutan psikolojik yapı" olarak tanımlamışlardır (13, 14). Scanlan ve ark. (1993)'nin geliştirmiş oldukları bu modelle spora bağlanmanın öncellerini belirlemeye çalışmışlardır (13, 14). Bu psikolojik bağlılığın anlaşılması katılım motivasyonu ve motivasyon düzeyindeki bireysel farklılıkların açıklanmasında da oldukça kullanışlıdır (3).

Şekil 2. Spora bağlanma modeli

(Kaynak: Weiss MR, motivating kids in physical activity. President Council on Physical Fitness and Sports, 2000: 11(3)).

Spora bağlanma modeli, spora bağlanmayı negatif veya pozitif şekilde etkileyen 5 faktörden oluşmaktadır (3, 15, 16). Bunlar;

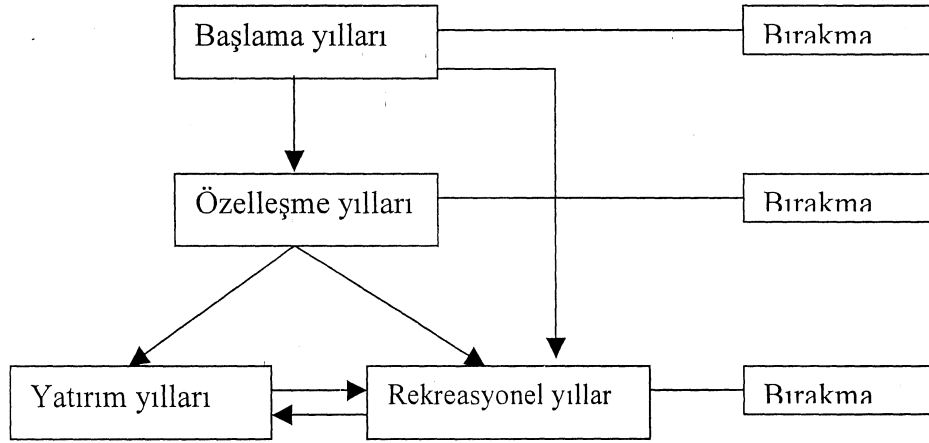
1. Spordan Haz Alma: Fiziksel bir aktiviteye katılmanın sonucunda ortaya çıkan haz, hoşlanma ve eğlence gibi duyguları yansıtan pozitif heyecansal tepkiler olarak tanımlanır (15). Diğer bir ifadeyle çocuğun spor ortamındaki yaşantılarından aldığı haz, hoşnutluk ya da eğlence miktarını ifade eder (3). Spor ve egzersiz motivasyonu ile ilgili literatür genellikle bu faktörü desteklemektedir ve egzersize bağlanmış olan katılımcıların genellikle içsel nedenlerden dolayı (haz, eğlence vs.) motive olduklarını belirtmektedirler. Örneğin, yaptığı sportif aktiviteden ve içinde bulunduğu spor ortamından zevk alan bir çocuğun sportif katılımı sürdürme olasılığı yüksektir. Her ne kadar çocuk yetenekli olsa da eğer içinde bulunduğu ortamdan hoşnut değilse veya yaptığı sportif aktiviteden zevk almıyorsa bu çocuğun sportif katılımı sürdürmesi pek olası gözükmemektedir.

2. Katılım seçenekleri: Yarışma içeren aktivitelerin çekiciliğini anlatır.
3. Bireysel yatırım: Çocuğun aktiviteye koyduğu bedeldir ve spora devam etmediğinde kolaylıkla yerine koyamayacağı para ve zaman gibi kaynakları anlatır. Zaman, para ve çaba bireysel yatırıma örnek olarak gösterilebilir. Birey aktiviteye devam etmediğinde, belki de bu sporun bireye sağlayacağı maddi olanaklardan ve diğer fırsatlardan (sporculuk bursu vs.) da yoksun kalacaktır. Bu yapının önemi aslında aktivitenin doğasına da bağlıdır. Örneğin, açık havada gerçekleştirilen aktiviteler (kayak, rafting vs.) özellikle zaman ve efor harcamayı gerektiren aktivitelerdir. Diğer taraftan tenis, basketbol ve voleybol gibi aktiviteler özellikle zaman ve para harcamayı gerektiren aktivitelerdir. Bazı spor branşları (ör. tenis, basketbol vs.) ise üyelerin aylık veya yıllık aidat ödemesini gerektirmektedir ve spora yapılan bu maddi yatırım, katılımı sürdürüp sürdürmemeyi etkilemektedir.
4. Katılım fırsatları: Diğer aktivitelerden sağlanamayan, yalnızca spora katılım yoluyla elde edilen yararlardır. Bunlar genellikle arkadaşlık, yetişkinlerle pozitif etkileşim içinde olma, beceri geliştirme ve gelişmiş fiziksel yapı veya fiziksel görünüştür. Birey sportif aktiviteyi sürdürmekle beraber yeni arkadaşlıklar edinebilecek, bir gruba ait olma duygusu yaşayabilecek, yeni beceriler öğrenebilecek ya da hem daha sağlıklı hem de daha çekici bir fiziksel yapıya kavuşabilecektir. Birey aktiviteye devam etmediğinde, belki de bu sporun bireye sağlayacağı maddi olanaklardan ve diğer fırsatlardan (sporculuk bursu vs.) da yoksun kalacaktır.
5. Sosyal zorlamalar: Aktivitede kalma zorunluluğu hissine eşlik eden sosyal normlar ve beklentilerdir. Bu zorunluluklar genellikle yetişkinlerden (aile, koç, öğretmen) ve arkadaşlardan gelir. Uygun olmayan ailesel beklentiler ile, takım arkadaşlarından ve koçundan ayrılacağı endişesi de sosyal sınırlılıkların bir şeklini oluşturur (3, 16). Örneğin, Weiss' in saptamasına göre (16), Klint ve Weiss (1986) genç cimnastikçilerin arkadaşlarını kaybedeceği ve takım arkadaşlarını ve koçunu hayal kırıklığına uğratacağı korkusundan dolayı katılımı sonlandırmaya direnç gösterdiklerini belirtmiştir. Spora bağlanma ile ilgili olarak yürütülen çalışmalarda "spordan haz alma" çocukların ve

ergenlerin fiziksel aktivite ve spora katılımı sürdürmelerindeki en güçlü yordayıcı olarak bulunmuştur (7).

1. 1. 2. Spora Katılım Evreleri

Cote ve ark. (1999)'nın belirttiğine göre, ilk çocukluktan son ergenliğe kadar olan dönemde sportif katılımı üç evre vardır: başlama yılları, özelleşme yılları ve yatırım ya da rekreasyonel yıllar (17).

Şekil 3: İlk çocukluktan son ergenliğe kadar olan dönemdeki spora katılım evreleri

(Kaynak: Cote, J., Hay, J. (2002). Children's involvement in sport: A developmental perspective. 488).

Şekilden de anlaşılacağı gibi sportif katılım üç evrede gerçekleşmektedir ve 10-12 yaşlarında öğretmen, arkadaş ve özellikle de anne-babasının etkisiyle spora başlayan çocuk, belli bir süre sonra ya bir sonraki evreye geçiş yapabilir- yani bir veya iki spor branşında özelleşebilir, veya herhangi bir spor branşında özelleşmeyen çocuk rekreasyon amaçlı olarak bu spora devam edebilir. Diğer bir olasılık ve en istenmeyen olanı da, çocuğun tamamen bu sporu bırakarak katılımı sonlandırmasıdır.

Bu üç evreyi daha ayrıntılı olarak şu şekilde açıklayabiliriz.

1. 1. 2. 1. Başlama Yılları

Bu evre, çocuğun spor ve fiziksel aktivite hakkındaki fikirlerinin, değerlerinin ve inançlarının olduğu evredir (17, 18). Çocuğun spor ortamında sosyalleşmeye başladığı bu evrede en önemli sosyalleşme aracı hiç şüphesiz ailelerdir (17). Bu dönemde aileler ilk olarak çocuklarına herhangi bir spor branşına ilgi duymalarını sağlamaktan sorumludurlar. Onlar, çocuklarına farklı spor branşlarından birini seçmeleri ve koşma, fırlatma ve atlama gibi temel motor becerileri geliştirmeleri konusunda fırsatlar sunarlar. Bu evredeki en önemli şey, çocuğunun katıldığı spor branşında özelleşmesini sağlamaktan çok, çocuğun oyun ve aktivite aracılığıyla eğlence ve haz yaşamasını sağlamaktır (17, 18, 19).

7-12 yaşlarında fiziksel aktiviteye başlayan çocuk, başlangıçta bu aktiviteyi yarışmaya dönük olarak algılamaktan çok eğlence yaşadığı, arkadaşlarıyla hoş zaman geçirdiği ve haz aldığı bir oyun olarak algılamaktadır. Eğer çocuk, bu yıllarda yaptığı fiziksel aktiviteden zevk alıyor ve o ortamda bulunmaktan hoşlanıyorsa; anne-baba, koç ve diğer önemli yetişkinlerden olumlu geribildirimler alıyorsa ve bu fiziksel aktiviteyi yapabileceğine dair bir algı geliştirdiyse, başlama evresinden özelleşme evresine geçmesi oldukça olasıdır.

1. 1. 2. 2. Özelleşme Yılları

Spora başladığı ilk yılları olumlu (haz alarak ve eğlence yaşayarak) bir şekilde yaşayan çocuk, daha sonraki yıllarda bir veya iki özel spor branşına odaklanır. Örneğin; bu yıllarda çocuk yaz aylarında tüm enerjisini yüzmeye, kış aylarında ise basketbole verebilir ya da tüm yıl boyunca tek bir spor branşına odaklanarak bu branşla ilgili becerileri edinmeye çalışabilir.

Çocuğun hangi branşı seçeceği, diğer bir deyişle hangi spor branşında özelleşeceğine katkıda bulunan kriterler vardır (17). Bunlar; koçla olan pozitif yaşantılar, anne-babasından ve kardeşlerinden gelen pozitif teşvik veya o branşın eğlendiriciliğidir. Eğer çocukla koçu arasında pozitif bir etkileşim varsa, ailesi tarafından desteklendiğini hissediyorsa ve bu spor branşını yapmaktan da keyif duyuyorsa, çocuk bu spor branşında ilerleme yolunu seçecektir. Aksi takdirde çocuk,

o spor branşının yerine başka spor branşına veya müzik, dans gibi başka aktivitelere yönelecektir.

Bu yıllarda çocuklar spora daha fazla zaman ayırarak spora katılımı daha ciddi tutarlar ve yaptıkları aktiviteyi bir oyun olarak değil de yarışmaya dönük, beceri gelişiminin ve kazanma ve kaybetmenin önemli olduğu bir aktivite olarak görürler. Tüm bunlara rağmen, oyun ve aktiviteden haz alma ve eğlence yaşama isteği bu yıllarda spora katılım için en temel unsur olarak devam etmektedir.

1. 1. 2. 3. Yatırım ve Rekreasyonel Yıllar

Spora katılımını özelleşme yıllarında da devam ettiren çocuk, bu evrenin ardından, bir veya iki spor branşında elit düzeyde performansa ulaşmak için spora bağlanarak yatırım yıllarına geçiş yapabilir veya sadece eğlence ve/veya sağlık gibi nedenlerden dolayı spor ve fiziksel aktiviteyi rekreasyonel amaçlı sürdürebilir (17).

Yatırım Yılları: Cote ve ark.'na göre (2002), yatırım yılları aslında, özelleşme yıllarının uzantısıdır (17). Temel olarak sporcuların, spora bağlanma yoğunluklarındaki ve uygulama miktarındaki artıştan dolayı bu yıllar, bu yönü ile özelleşme yıllarından farklılık gösterir. Çocukların yatırım yıllarına geçmeleri genellikle 17 yaşlarında olurken, cimnastik gibi bazı spor branşlarında bu yaş sınırı daha aşağılara inmektedir. Bu gibi sporlarda çalışma zamanı, para ve diğer kaynaklara olan ihtiyaç daha erken yıllarda ortaya çıkmaktadır (3, 17).

Yatırım yılları hem çocuklar hem de aileleri için oldukça yoğun geçmektedir. Bu yıllarda aileler çocuklarının spordaki katılımını desteklemek için büyük miktarlarda zaman ve para ayırırlar (3, 17). Çocuklarına hem malzeme alma, ulaşım giderlerini karşılama gibi maddi anlamda, hem de onların antrenmanlarına ve maçlarına gitmekle manevi anlamda destek olurlar. Ailelerin yaptığı bu destek ve yatırımla tutarlı olarak çocuklar da kendi sporlarında yüksek düzeyde mükemmelliğe erişme çabasına girişirler.

Başlama yıllarında; yani, 7-12 yaş arasına denk gelen dönemde; a) aktif ve haz veren katılımı gerektiren, b) doğasında eğlenceyi içeren ve c) eğlenceyi arttırmak için düzenlenen uygulamaların sayısı fazla iken; yatırım yıllarında a) çabayı gerektiren,

b) yapısında eğlenceden çok rekabeti içeren, c) özellikle performansı arttırmak için düzenlenen uygulamaların sayısı daha fazladır (17).

Bu bağlamda düşündüğümüzde çocukların başlama yıllarında ve yatırım yıllarında sportif aktiviteden aldıkları haz ve eğlence miktarı ile bu aktivitenin beraberinde getirdiği stres ve kaygı miktarı da farklılık gösterecektir. Belki de başlama yıllarında yönlendirici yapısıyla ve sunduğu olanaklarla destek kaynağı olan aile, yatırım yıllarında çocuğuna sağladığı maddi- manevi destekle ve uygun olmayan beklentilere girerek, çocuğu için kaygı ve stres kaynağı olabilecektir. Ailesinin kendisine maddi ve manevi anlamda oldukça destek sunduğunu gören çocuk, onların bu destek ve yatırımını boşa çıkaracağı endişesine kapılabilir, sporda yaşayacağı başarısızlıktan dolayı suçlanabileceği düşüncesini edinebilir. Bu durumda, çocuğun kaygı ve stres yaşaması kaçınılmaz olacaktır.

Rekreasyonel yıllar: Bireyler ya başlama yıllarından, ya özelleşme yıllarından ya da yatırım yıllarından sonra rekreasyonel yıllara geçiş yaparlar. Bu yıllarda birey kendi sağlığını ve bireysel gelişimini artırma amacı güder. Bu yılların amacı haz ve eğlenceyi yaşamak ve sağlıklı yaşam biçimini korumaktır. Çocuklar içinse bu yıllar başlama yıllarına benzemektedir; yani haz alma ve eğlence yaşama onlar için birincil neden olarak devam etmektedir (17). Bu nedenle çocuklar, rekreasyonel yıllarda temel becerilerini geliştirip, eğlenme ve oyun oynama fırsatını elde etmelidirler.

1. 1. 3. Çocukların Spora Katılım Güdülleri

Son yıllarda çocuk ve genç sporuna olan ilginin artmasıyla birlikte, çocuk ve gençlerin spora katılım güdülerinin neler olduğu araştırma konusu olmuştur. Çocuk ve gençlerin spor ve fiziksel aktivite yoluyla fiziksel olarak daha aktif olmak istemelerinin altında yatan nedenlerin anlaşılması, onların motivasyonlarının da anlaşılmasını kolaylaştıracaktır (3, 19). Temel olarak çocuk ve gençleri spora yönlendiren nedenleri tanımlamak ve bu nedenleri kategorize etmek için bir çok çalışma yapılmıştır. Örneğin Gill ve ark. (1983), genç bireylerin spora katılma nedenlerini belirlemek amacı ile "Spora Katılım Güdüsü Ölçeği (Participation Motivation Questionnaire)" ni geliştirmişlerdir (20). Gill ve ark. (1983) tarafından

yaz spor okullarına devam eden 1138 sporcu üzerinde geliştirilen bu envantere bireylerin spora katılım nedenleri Beceri geliştirme, Takım Üyeliği/Ruhu, Eğlence, Arkadaşlık, Başarı Statü, Enerji Harcama, Fiziksel Uygunluk ve Diğer Sebepler olmak üzere 8 genel boyutta değerlendirilmektedir (20).

Gill ve ark. (1983) “Spora Katılım Güdüsü Ölçeği (Participation Motivation Questionnaire)” ni kullanarak yürüttükleri çalışmalarında çocukların sırasıyla başarı/statü, takım atmosferi, fitness, enerji harcama, beceri gelişimi, arkadaşlık ve eğlence güdülerinden dolayı spora katıldıklarını göstermiştir. Brustad ve ark.’nin belirttiğine göre, Gould, Weiss ve Feltz (1985) genç yüzücülerin eğlence, fitness, beceri geliştirme ve takımın sosyal atmosferinden dolayı spora katıldıklarını; Gross, Gill ve Huddleston (1985) ise, çocukların eğlence yaşama, beceri geliştirme, yeni beceriler öğrenme, meydan okumaya çalışma, fiziksel olarak uygun hale gelme gibi nedenlerden dolayı spora katıldıklarını bulmuşlardır (3).

Ülkemizde de Oyar ve ark. (2001) tarafından “Spora Katılım Güdüsü Ölçeği (Participation Motivation Questionnaire)” nin 9-17 yaşları arasındaki Türk öğrencileri için geçerliği ve güvenilirliği test edilmiştir (21). Çıkan sonuçlar bu ölçeğin 9-17 yaşları arasındaki Türk öğrenciler için kullanılabilir olduğunu göstermiştir. 9-17 yaşları arası öğrencilerin spora katılım nedenlerinin “malzeme, tesisten yararlanmak”, “ailem ve arkadaşlarım istiyor” gibi dışsal güdülerden çok “becerilerimi geliştirmek”, “branşımda yükselmek” gibi içsel güdüler üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir (2001). Çalışmaya katılan bireyler arasında “branşımda yükselmek”, “becerilerimi geliştirmek”, “fiziksel olarak sağlıklı olmak”, “yeni beceriler öğrenmek”, “eğlenmek” spora katılımı yönlendiren en önemli neden olarak bulunmuştur (21).

Aynı çalışmada, bu katılım güdülerinin cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığına da bakılmıştır. “Arkadaşlık”, “aktif olma”, “eğlence” ve “başarı/statü” alt boyutlarında kız öğrencilerin erkeklere oranla bu boyutları daha önemli gördükleri bulunmuştur (21).

1. 2. SPORA KATILIM VE SPORTİF PERFORMANSTA AİLENİN ROLÜ

İlk yıllarda çocuğun sosyalleşmesindeki en etkili kurum çekirdek ailedir. Çocuk bu ortamda ilk olarak hem kendinden büyük bireylerle, hem de kardeşleriyle bir arada bulunarak sosyal bir grupta yer almayı öğrenir. Çocukluk yıllarında aile çocuğa duygusal ve ekonomik yönden destek sağlamanın yanında, ona model olarak bazı toplumsal değerleri, bilgileri ve normları edinmesine yardım eder. Ayrıca, çocuğunun spor gibi gönüllü birlikteliklere katılması için fırsatlar sunar. Kısacası aile, çocuğun dış dünyaya açılmasına, sosyalleşmesine fırsat tanıyan ilk kurumdur (18).

Bireyin içinde bulunduğu sosyal çevre çocuğun spora ilk katılımını ve bunu sürdürmesini etkiler. Bu aşamada aileler çocuğun spora başlamasına ve hangi spor branşını seçeceğine karar vermede önemlidirler (22). Çocuğun spor yapıp yapmaması ve spor branşını ve fiziksel aktiviteyi sürdürüp sürdürmemesi onun kişisel yaşantı ve tecrübelerine bağlıdır. Bu kişisel tecrübeler aile ve arkadaş çevresinden oldukça etkilenir (23, 24, 25). Sosyalleşme aracı olarak aileler, çocuklarının bazı değerleri bütünleştirmesinde, performans beklentileri ve performans değerlendirmelerinde oldukça güçlü etkiye sahiptir (22).

Ailenin gösterdiği davranış şekilleri çocuğun psikososyal gelişimi üzerinde oldukça büyük etkiye sahiptir. Mc Pherson ve ark.'nın saptamasına göre, Lee (1993) Psikososyal Gelişimi “sosyal dünya içinde bütünleşerek daha etkili ilişkiler kurmayı öğrenme” olarak tanımlamış ve kültür ve sosyal etkileşim bağlamında gelişeceğini ileri sürmüştür (18). Sosyal öğrenme kuramına göre; insanlar çevrelerindeki diğer insanları gözleyerek yeni davranışlar edinirler. Çocukta ailesinin davranışlarını model alarak yeni davranışlar göstermeye çalıştığından dolayı bu bağlamda ailenin rolü kaçınılmazdır (25, 26).

Günümüzde artık sporun artan önemine paralel olarak aileler, çocuklarının ellerinden tutup onları spor kulüplerine, spor okullarına götürmekte ve çocuğun bir spor branşına katılımını sağlamaktadırlar. Zamanla da genç sporcuların yaşamlarında daha aktif, daha katılımcı hale geldikleri gözlenmektedir.

Spor bursu, futbol gibi profesyonel sporların cazibesi, kitle iletişim araçlarının spora olan aşırı ilgisi ve sporun sağlık açısından yararlarının daha sık gündeme

gelmesi gibi birçok neden, ailelerin de spora olan katılımını ve ilgisini arttırmaktadır. Belki de bazı aileler kendi çocukluklarında kaçırdıkları fırsatları çocuklarının yakalamasını beklemekte ve çocukluklarında yaşayamadıkları o heyecanı çocukları aracılığıyla yaşamak istemektedirler. Bu nedenle, çocuklarının başarılarından haz almayı ve gurur duymayı ümit ederek uygun olmayan beklentilere girmektedirler (22, 28). Aileler başarı basamağında tırmanmaları hususunda çocuklarına duygusal destek, para ve zaman ayırabilirler. Zamanla çocuklarının koçları gibi davranmaya başlayabilir ve çocuklarının kariyerlerinde oldukça aktif hale gelebilirler. Hatta sezonu kapatmasına neden olan bir sakatlık sonrasında veya kariyer sonlanması olduğunda dahi aileler, yine en büyük destek kaynağı olarak çocuklarının yanında yer alabilmektedirler.

Ailenin spora gösterdiği ilginin nedenleri sadece yukarıda sayılanlarla sınırlı olmayabilir. Çocuğun spor ortamında gösterdiği yeterlik ve yetenek düzeyi ile ailenin çocuğunun sporuna gösterdiği ilgi ve katılım miktarı arasında da güçlü bir ilişki vardır (29). Beklenen düzeyde yeterlik gösteren bir çocuğun ailesi olasılıkla bu ortamda daha sık, daha aktif halde bulunacak ve çocuğunu daha fazla destekleyecek, belki de çocuğundan beklentilerini arttıracaktır (28, 29).

1. 2. 1. Spor Ortamında Görülen Anne-Baba Davranışları ve Sportif Performansa Etkisi

Ailelerin, çocuğun spor yaşantısında çok güçlü etkiye sahip olduğu çoğu araştırmacı tarafından doğrulanmıştır (23). Ailelerin çocuklarının sportif yaşantılarını etkilemelerinin ilk yolu kendi çocuklarının sporunda yer almaktır. Ailenin katılımı ilk olarak çocuğun spor yaşamına katkıda bulunarak olmakta ve çocuğun sportif katılımı sürdürmesine yardım etmesiyle devam etmektedir (30).

Ailenin katılımı zaman, enerji ve çocuğunun sporuna para yatırmayı gerektirir ve bunları antrenmanlara ve maçlara ulaşmasını sağlayarak, spor malzemelerini alarak ve eğitim yardımı sağlayarak gerçekleşir (31).

Bu katılımları sayesinde aileler destek vererek ve teşvik ederek çocuğun bu spordan haz almasına katkıda bulunabilir veya çocuk üzerinde aşırı baskı oluşturarak çocuğun stres ve kaygı yaşamasına neden olabilir (23).

Anne-baba davranışlarının genç bir sporcu için ya destek ya da stres kaynağı olacağı açıktır. Eğer çocukların spora olan katılımları aileleri tarafından uygun bir şekilde desteklenirse, çocuklara kendileri ve yaşam hakkında birçok şey öğrenebileceği bir ortam sağlamış olacaktır.

1. 2. 1. 1. Ailesel Destek

Ailelerin, çocuk sporcuların yaşamlarında motive edici, kolaylaştırıcı ve hatta çalıştırıcı rollerinde buldukları görülmektedir. Aileler bu rollerini gerçekleştirirken çocuklarına duygusal, parasal ve fiziksel destek sağlarlar (32). Ailelerin sağladığı bu psikososyal destek çocukların benlik saygılarının ve yeterlik algılarının gelişmesinde oldukça gerekli bir unsurdur (33). Yapılan araştırmalara bakıldığında, ailesinin desteğini pozitif olarak algılayan çocukların sporda daha fazla haz ve coşku yaşadıkları görülmüştür (32, 33, 34). Bununla birlikte, okul ortamında ailesi tarafından desteklendiğini hissedenden çocuğun okul dışındaki diğer faaliyetlere katılmaya istekli ve egzersiz ortamlarında yer almaktan mutlu olması beklenir. Van Yperen (1995), ailesel desteğin spor ortamında yaşanan performans stresini azaltmada da engelleyici bir rol oynadığını ifade etmiştir (35).

Cauce ve meslektaşları (1990), çocuklar tarafından sıkça ifade edilen psikososyal destek gereksinimlerinin bir sınıflamasını sunmuşlardır. Bu sınıflama sistemine göre genç sporcuların ihtiyaç duyduğu dört farklı psikososyal destek vardır (30). Bunlar;

1. Duygusal destek
2. Bilgi desteği
3. Maddi destek
4. Arkadaşlık desteğidir.

Çocukların genellikle ihtiyaç duyduğu psikososyal destekler aşağıdaki tabloda ayrıntılı bir şekilde verilmiştir.

Tablo 1: Çocukların ihtiyaç duyduğu psikososyal destek örnekleri

I. Duygusal Destek

A. Negatif olay ve yaşantılar için destek

- Takımdan uzaklaştırılma
- Sakatlık yaşama vs.

B. Pozitif yaşantılar(tecrübeler) için destek

- Maçta iyi oynama
- Koçuyla ve takım arkadaşlarıyla yaşadığı arkadaşlık ve dostluklar

C. Kendisinin anlaşılması için destek

- Spor ortamında yaşadığı kararsızlık ve şaşkınlığın anlaşılmasına yardım etmek
- Antrenmanda ve maçta yaşadıklarıyla ilgili anlattıklarını dinlemek

D. Benlik değerlerinin artırılması için destek

- Maçın sonucu ne olursa olsun sevildiğini anlatmak
- İyi performans gösterdiğinde pozitif vücut dilini kullanmak

I. Bilgi Desteği

- Oyunun kurallarını açıklamak
- Oyunla ilgili yeni teknik ve stratejileri anlatmak

II. Maddi Destek

- Antrenmanlara, maçlara ve turnuvalara ulaşımını sağlamak
- Parasal yardımda bulunmak

III. Arkadaşlık Desteği

- Elit bir sporcuyu veya TV. deki spor programlarını beraber izlemek

1. 2. 1. 1. 1. Duygusal Destek

Genel olarak, duygusal destek, bireyin stres ve kaygı yaşadığı zamanlarda, kendisini güvende ve rahat hissetmesi için diğer insanlara baş vurma olarak tanımlanır (30). Bu, çocuğun benlik saygısı ve yeterlik hissini diğer insanlar tarafından kuvvetlendirilmesini anlatır (30). Çocuklara, kendi yetenekleri hakkında pozitif geribildirim vermek veya çocukların güç durumlarla başa çıkmada yetenekli ve yeterli oldukları fikrini sunmak onların diğerleri tarafından dikkate alındıklarını hissetmelerine neden olur. Bu destekleyici girişimler (çabalar) ve hareketler çocuğun benlik saygısının artmasına katkıda bulunur (30). Bu bağlamda, ailelerinden yüksek düzeyde duygusal destek alan çocukların yüksek düzeyde benlik saygısına sahip olması beklenir.

Sporda; çocukları cesaretlendirme, pekiştireçler verme gibi bazı özel davranışların çocuğun benlik saygısına olumlu etki ettiği bilinmektedir (30, 36). Ancak ailelerin spor ortamındaki davranışlarının çocuğun benlik saygısına ne denli etki edeceği pek araştırılmamıştır.

Spor yaşantısı çocuğun yaşamının bir çok yönünü etkiler. Çocuklar, sporda yaptıklarının kendileri ve diğerleri için ne kadar anlamlı olduğunu bilmek isterler. Ailelerinden gelen destek sayesinde onaylandıklarını ve dikkate alındıklarını bilmek benlik saygılarının artmasına katkıda bulunacaktır (30).

1. 2. 1. 1. 2. Bilgi Desteği

Spor bağlamındaki bilgi desteği, problem içeren bir durum için olası çözümler sunmayı ve rehberlik etmeyi anlatır (30). Örneğin; anne-baba belirli bir tekniği nasıl öğreneceği konusunda çocuğa özel bilgiler sağlayabilir ve en uygun spor branşını seçmesi konusunda çocuğunu yönlendirebilir.

Hess ve meslektaşları yaptıkları araştırmalarında, aile ortamında çok fazla eleştiriye maruz kalan ve sürekli emirler alan bir çocuğun okuldaki başarı düzeyinin düşük olduğunu bulmuşlardır (37, 38). Woolger ve Power (1994) tarafından da spor ortamında benzer bir araştırma yapılmıştır (34). Araştırma, anne-babalarından çok

fazla emir alan ve ne yapması gerektiğiyle ilgili olarak sürekli uyarılan çocukların spordan daha az haz aldığını ortaya çıkarmıştır.

Bu bağlamda, anne-babanın spor ortamındaki yol gösterici ve bilgi verici davranışlarının çocuk için oldukça faydalı olduğu açıktır. Ancak, onların bu davranışı abartması çocuk tarafından negatif olarak algılanabilir. Çocuk, serbestçe karar verme yetisini kaybettiğini ve kontrolün kendi elinde olmadığını düşünebilir. Dolayısıyla bu durum çocuğun spordan daha az haz almasına neden olabilecektir.

1. 2. 1. 1. 3. Maddi Destek

Maddi destek, aile tarafından sporcuya sağlanan somut yardımı anlatır. Çocuğa stresli bir durumun nasıl üstesinden geleceği konusunda yardım sağlanır. Çocuğa sağlanan bu maddi destek genellikle, parasal yardımı, ders programının düzenlenmesini, o spor branşı için gereken malzemenin temin edilmesini ve ulaşım giderlerinin karşılanmasını içerir (30).

Sporcuya sağlanan bu yardımın miktarı spor branşına ve katılım düzeyine göre farklılık gösterebilir. Lisans ve tescil giderleri, malzeme, araç gereç ve seyahat harcamaları birçok spor için özellikle de elit düzeyde yapılanlar için oldukça masraflıdır. Çoğu zaman, o spor branşı için gerekli olan malzemelerin alınması, üyelik aidatının ödenmesi, ulaşım masraflarının karşılanması vs. aile için maddi anlamda büyük külfettir. Çoğu aile bu giderleri karşılamakta sıkıntıya düşebilmektedir. Ailelerin, çocuklarına yaptıkları harcamaları sürekli olarak dile getirmeleri ve bu yönde sıkıntıya düştüklerini ifade etmeleri çocuklar üzerinde baskı ve strese neden olabilmektedir. Çocuk kendisine verilen bu emeği karşılayamayacağı endişesine düşebilir.

Aileler tarafından sağlanan ve çocuğun spordaki katılımını kolaylaştırabilecek diğer bir maddi destek şekli de zaman ayırmaktır. Cote ve ark.'nın (1999) Kanada'da minik sporcularla yaptıkları çalışmada, ailelerin büyük çoğunluğunun genellikle çocuklarını antrenmanlara, turnuvalara ve yarışmalara götürerek ve onları izleyerek zaman ayırdıkları bulunmuştur (24).

Aile tarafından sağlanan maddi desteğin sportif katılım için önemli bir unsur olmasına rağmen, yapılan çalışmalarda ailenin sosyo-ekonomik düzeyi ile çocuğun

spora katılımı arasındaki ilişki ikna edici bulunmamıştır. Overman ve Rao (1981'in saptamasına göre (30), sportif katılım ve spora katılım motivasyonu ile ailenin sosyo-ekonomik durumu arasında bir ilişki yoktur. Buna rağmen, Cote ve ark.'nın belirttiğine göre (30), birçok çalışmada sosyo-ekonomik düzeyin çocuğun fiziksel aktiviteye katılım düzeyiyle ilişkili olduğu bulunmuştur.

1. 2. 1. 1. 4. Arkadaşlık

Arkadaşlık desteği, ailenin çocuğunun katıldığı spor branşıyla ilgili farklı aktivitelere, toplantılara katılmasını anlatır. Anne-baba çocuğuyla beraber spor müsabakalarını izlemeye gidebilir, TV'deki spor programlarını izleyebilir, spor kartları toplayabilir, beraber farklı aktivitelere katılabilirler. Bu aktiviteler sırasında, anne-baba çocuğuna bir arkadaş gibi davranmaktadır. Anne-babanın çocuğuna arkadaşça yaklaşımı sporcunun gelişiminde oldukça uygun bir destek biçimidir (30).

1. 2. 1. 2. Beklentiler

Birçok çalışma, ailesel beklentilerle çocuğun sporda yaşayacağı haz ve eğlence arasında pozitif ilişki olduğunu göstermektedir (39). Diğer taraftan, ailesel beklentilerin, çocuğun spordan uzaklaşmasıyla sonuçlanan baskı ve strese de neden olabileceği açıktır. Power ve Woolger (1994), ailesel beklentiler ile çocuğun yüzmede yaşadığı coşku arasında curvilinear bir ilişki olduğunu belirtmişlerdir (34). Yani oldukça düşük ve oldukça yüksek ailesel beklentilerin daha az coşkuyla sonuçlanırken, orta- uygun düzeydeki beklentilerin yüksek düzeyde coşkuya neden olduğu bulunmuştur. Ailesel beklentiler çocuk üzerinde hem pozitif hem de negatif etki yarattığından, ailesel beklentilerin oldukça dengeli bir şekilde ifade edilmesi gerekmektedir.

Kimiecik ve ark. (1996) tarafından, ailesel beklentiler ile çocuğun spor ve fiziksel aktiviteye karşı olan tutumu, davranışları ve motivasyonu arasındaki ilişkiyi yordayabilecek bir model sunulmuştur (40). Bu model Eccles ve Harold'ın (1991) "Beklenti Değer Modeli"ne dayanmaktadır (11). Modelde, ebeveyn ve kardeşlerin inançlarının, davranışlarının ve aile bireylerinin birbirleriyle olan etkileşimlerinin,

çocukların fiziksel aktiviteyle ilgili düşünce, davranış ve motivasyonlarını etkilediği belirtilmektedir (40).

Daha önce, Eccles ve Harold'ın (1991) "Beklenti Değer Modeli" anlatılırken de belirtildiği gibi, çocukların başarı beklentileri ve başarının değeriyle ilgili algıları ailelerinin inanç ve davranışlarına oldukça bağlıdır. Ailenin beklentilerin, çocuğun herhangi bir fiziksel aktivitede yer alıp almama kararını, aktivitede gösterdiği çaba miktarını ve ortaya koyduğu performans düzeyini etkilediği ileri sürülmektedir (11).

Bu model, ayrıca ailelere, çocukları fiziksel aktiviteye ve spora nasıl motive edebilecekleri hakkında da birkaç öneri sunmaktadır (11). Birincisi; aileler, spora başlama yıllarında çocuklarının en çok hangi spora ilgi duyduğunu belirlemelidirler. Başlama yıllarından özelleşme yıllarına geçiş evresinde çocuklarının uygun seçim yapabilmesini kolaylaştırmalı ve bu yönde fırsatlar sunmalıdırlar. İkincisi, aileler beklentilerinin çocuklarının katılım veya performans düzeyine uygun olduğundan emin olmalıdırlar. Ayrıca, uygun olmayan, abartılı beklentilerin çocukları için kaygı ve stres yaratacağının da bilincinde olmalıdırlar.

Özetle, çocukların spor ortamında kendilerini nasıl hissettikleri, çoğunlukla diğerleri tarafından nasıl görüldüklerine ve davranıldıklarına bağlıdır. Özellikle de aile tarafından gösterilen davranış biçimleri, çocukların kendilerini iyi veya kötü hissetmelerine neden olacaktır. Bu nedenle, aileler daima çocuklarının spora karşı olan arzu, motivasyon ve tutumlarının farkında olmalı ve kendi istek ve beklentilerini de bu yönde uyumlu hale getirebilmelidirler.

1. 2. 2. Ailenin Çocuğunun Spora Katılım Derecesi ve Çocuğun Spordan Aldığı Haz

Aileler, çocuk sporcuların yaşamında gitgide daha katılımcı hale gelmektedirler. Profesyonel sporun çekiciliği ve spor bursu gibi birçok faktör ailelerin bu yönde davranmalarına neden olmakta ve kendi çocuklarına bağlanmaları konusunda onları motive etmektedir (41). Aileler bu bağlamda, çocuklarının sportif açıdan gelişebilmesi ve spor aracılığıyla elde edebileceği bir çok fırsatı yakalaması için daha fazla zaman ve para harcamaya başlamışlardır (42).

Aslında, ailelerin hepsi, çocuklarının mutluluğu, sağlığı ve iyi bir geleceğe zemin hazırlaması ile derinden ilgilenirler (42). Çocuklarıyla, aralarında kurdukları duygusal bağdan dolayı, spor ortamındaki olaylar da dahil, daha birçok konuyu tarafsız değerlendirmekte başarısız olmaktadır. Hatta, çocuklarının kendi başlarına çözümler üretebilecekleri sorunlara dahi el atıp ve çocuklarının adına kararlar alma ve sorunları çözme yoluna gitmektedirler (43). Çocuklarının sporuyla ilgilenmeye başlamalarıyla birlikte, aileler, çocukları için hem bir çözüm hem de bir problem kaynağı olabilmektedirler (43).

Ailenin spor ortamında gösterdiği katılım, çocuklarını antrenmanlara götürüp getirme, antrenmanları veya maçı izleme, spor branşına ilişkin taktiksel bilgi verme ve gerekli olan spor malzemelerini sağlama gibi bir çok konuyu içerir ve tüm bunlar zaman, para ve enerji gerektirir (31). Aileler gösterdikleri bu katılımı çocuklarına destek sağlayabilir, onları teşvik edebilir ve bu sayede çocuklarının spordan haz almalarına katkıda bulunabilirler. Bunun tam tersi de mümkündür. Aileler çocukları üzerinde aşırı baskı yaratarak kaygı ve stresin kaynağı da olabilirler (23).

Her ne kadar, ailelerin, çocukların spora başlama, sürdürme ve spordaki kariyer gelişimleri için pozitif ve kolaylaştırıcı rol oynadıkları yadsınamayacak bir gerçekse de, bu sonuçlar gerçeğin sadece bir bölümüdür (28). Hellstedt'e göre (1987) ailenin katılımı, anne-babanın, çocuklarının sporuna "en az düzeyde katılım" göstermesinden, "oldukça katılım" göstermesine doğru dağılım göstermektedir ve "düşük", "orta" ve "yüksek" aile katılımı şeklinde sınıflandırılmaktadır (1). Orta (uygun) düzeyde aile katılımının sportif kariyeri kolaylaştırdığı, ancak her iki uçta yer alan aile katılımının, yani hem aşırı katılım gösteren ailelerin hem de ilgisiz davranan ailelerin, çocukları üzerinde bozucu, olumsuz yönde etkiye neden olduğu belirtilmektedir (1).

Akademik alanda, Hansell (1982), ailenin katılımı ile çocukların yaşadığı stres arasında curvilinear bir ilişki olduğunu ileri sürmüştü ve optimal düzeyde katılım gösteren ailelerin, çok fazla katılım gösteren veya çok az katılım gösteren ailelere nazaran daha az strese neden olduğunu belirtmiştir (2). Benzer şekilde, spor ortamında da Hellstedt (1987), uygun düzeydeki aile katılımının ideal olduğunu ve ailelerin çocuklarını desteklemesine olanak sağladığını belirtmiştir. Diğer taraftan,

oldukça düşük veya oldukça fazla aile katılımının da spora katılımı ile ilgili olan hazzın azalmasına ve stresin artmasına neden olduğunu belirtmiştir (1).

Burada önemle üzerinde durulması gereken diğer bir husus, ailelerin ne düzeyde katılım gösterdiği değil, çocukların ailenin katılım düzeyini nasıl algıladığıdır. Örneğin, iki çocuğun da aile katılım düzeyi yüksektir, ancak çocuklardan biri bu katılım düzeyinin uygun miktarda olduğunu düşünürken diğeri oldukça aşırı olduğunu düşünebilir. Çocuklardan ikincisi, aile katılımının kendisi üzerinde aşırı baskı ve stres yarattığını düşünürken, ilki ailesinin katılımının destek ve teşvik edici olduğunu hissedebilir. Benzer şekilde, düşük aile katılımı da ya optimal ya da oldukça düşük olarak hissedilebilir (23).

1. 2. 2. 1. Az Katılım Gösteren Aileler

Az katılım gösteren aileler daha az düzeyde duygusal, maddi ve işlevsel yatırım sağlayan ailelerdir. Bu aileler çocuklarının sportif etkinliklerine pek ilgi göstermez ve maçlarını veya antrenmanlarını takip etmezler (30). Çocuklarının sporda gelişim gösterip göstermediğiyle veya spor ortamında koçu, arkadaşları ve diğer kişilerle yaşadığı problemlerle ilgilenmezler.

Düşük düzeydeki aile katılımı, çocuğun, ailesi tarafından onaylanmadığını ve desteklenmediğini düşünmesine neden olmaktadır. Bu düşünceler, çocuğun spor ortamında pozitif duygular yaşamasına (gurur, haz vs) engel olabilmekte ve kendine daha az güvenmesine neden olabilmektedir.

Ailenin desteği, teşviği ve aktif katılımından yoksun bir şekilde spora devam eden çocukların bu tecrübeleri genellikle başarısızlıkla sonuçlanır ve çoğunlukla çocuğun spor ve fiziksel aktiviteden uzaklaşmasına neden olur (29).

Düşük düzeydeki aile katılımı, her zaman için istenmeyen bir durum olarak görülmeyebilir ve bazen optimal düzeydeki aile katılımıyla benzer gibi düşünülebilir. Aile katılımının düşük olmasıyla birlikte, çocuklar, ailesinden bağımsız olduklarını ve kendi başlarına karar verebileceklerini düşünmeye başlar, ailelerinin düşük düzeyde katılım göstermelerine pek aldırmaz hatta bundan memnun bile olabilirler (23). Bu durumdan da anlaşılacağı gibi; aile katılımının belli bir düzeyinden çok, aile katılımının çocuk tarafından nasıl algılandığı önem taşımaktadır.

1. 2. 2. 2. Uygun Düzeyde Katılım Gösteren Aileler

Uygun düzeyde aile katılımı, ailenin ne aşırı ne de oldukça az katılım gösterdiğini, çocuğa uygun ve istenen miktarda destek sağlandığını ifade eder (23, 1). Bu tür ailelerin çocuklarının sportif etkinliklerine katılımları orta düzeydedir, çocuklarını kendi kararlarını almaları yönünde teşvik eder (30) ve çocuklarının olası sorunlarına çözüm sunmak yerine, çocuklarının kendi başlarına uygun çözümler bulabileceği ipuçları sunarlar. Cumming ve Ewing'e göre uygun düzeydeki aile katılımı, ailenin çocuğuna olan ilgisini ve çocuğunu desteklediğini ifade eder ve bu nedenle oldukça önemlidir (44). Çocuk tarafından ailenin ilgi ve desteğinin algılanması da spor sayesinde yaşanan haz, fiziksel aktivitedeki katılım ve aktiviteyi sürdürme ile pozitif yönde ilişkilidir.

1. 2. 2. 3. Aşırı Katılım Gösteren Aileler

Aşırı aile katılımı, ailenin çocuğunun sporuna duygusal, maddi ve işlevsel açıdan oldukça fazla katılım gösterdiğini ifade eder ve çocuk için oldukça büyük risk faktörü oluşturur (1).

Aşırı katılım gösteren aileler, çocuklarının sportif etkinlikleriyle ve başarılarıyla fazla ilgilenirler. Çocuklarının sporuna katılım düzeyleri aşırıdır, çocuklarının tüm etkinliklerine ve maçlarına gitmeye çalışırlar. Yarışma boyunca çocuklarının oyunda kalma sürelerini sürekli tartışırlar. Çocuklarına sıkı çalışmaları ve iyi oynamaları yönünde sürekli olarak direktif verirler, yani bir bakıma "istenmeyen koçluk" yaparlar (30).

Aşırı katılımcı aileler çoğu profesyonel koça bile, çocuklarını nasıl çalıştırmaları gerektiğini anlatmaya, koçun otoritesini bozmaya çalışır ve koçun aksine davranırlar. Ailelerin bu davranışları, çocuklarının koç ve ailesi arasında kalmasına, kafalarının karışmasına ve şaşkınlık yaşamalarına neden olur. Bu tip aileler çoğu zaman hararetleli tavırlar sergileyip gülünç duruma bile düşebilirler (43).

Aileler aşırı katılımcı olduklarında, çocukların spor yaşantılarında da problemler ortaya çıkmaya başlar ve çocuklar, sporla ilgili kendi kararlarını terk ettiklerini düşünmeye başlarlar (22). Spora ilişkin karar verme konusunda çok az söz

sahibi olduklarını, olayların kendi kontrolleri dışında geliştiğini hissederler. Bundan dolayı çocuklar, sporda daha az eğlence ve haz yaşamaya, spora daha az ilgi göstermeye başlarlar ve sporu bırakmaya daha eğilimli hale gelirler (45).

Bazı aileler de, kendilerini çocuklarının yaşantılarından duygusal olarak ayrı tutmayı başaramazlar. Çocuklarının antrenmanlarında veya yarışmalarında duygusal olarak aşırı katılımcı olan bu ailelerin çocukları, maç kaybettiklerinde veya kötü performans gösterdiklerinde kendilerini mahcup ve suçlu hissederler. Bu aileler, çocukları istemese dahi, kendilerini, çocuklarının spora ilişkin hayallerini ve arzularını destekleyici, motive edici ve ikna edici yönde sorumlu hissederler. Bu ailelerin çocukları da ailelerinin, kendilerini, “birey” değil sadece “sporcu” olarak gördüklerine inanırlar (44).

Cumming ve Ewing’in belirttiğine göre (44), Lee (1993), duygusal olarak aşırı katılımcı olan ailelerin iki türlü olduğunu belirtmiştir: Coşkulu ve fanatik aileler. Coşkulu aileler, genelde destekleyicidirler. Antrenmanlar ve egzersizler sırasında oyunculara, koçlara ve hakemlere bağırır, tezahürat yaparlar. Bu aileler çocuklarının fiziksel durumuyla aşırı ilgilenir, çocuklarının ufak bir sakatlık yaşaması halinde sahaya atarlar. Bu davranışlarını, çoğu zaman çocuklarının iyiliğine atfetseler de, bu durum çocuklar için küçük düşürücü ve engelleyici olabilmektedir. Bu tür davranışlara maruz kalan çocuklar, çoğu zaman arkadaşları tarafından “ana kuzusu” olarak çağrılmakta ve alay konusu olmaktadır. Bu tecrübeler sonrasında, çocuklar kendi ailelerinin antrenmanlara ve yarışmalara gelmelerini engellemeye çalışmaktadırlar (44).

Fanatik aileler, çocuk için daha büyük risk faktörü oluşturabilmektedirler. Fanatik aileler kontrol edici ve karşı çıkıcıdır (confrontational) ve kazanma veya kaybetme üzerinde aşırı dururlar. Çocuklarının spora katılma amaçlarının sadece kupa veya madalya kazanmak, sosyal statü edinmek ve profesyonel bir spor yıldızı olmak olduğuna inanırlar. Çocuklarının yeteneğiyle ilgili gerçekçi olmayan beklentilere sahiplerdir. Dolayısıyla bu ailelerin çocukları aile baskısını daha fazla hissederler, koç ve hakemle daha sık tartışırlar, uyku ve yeme problemi yaşarlar, egzersiz sırasında daha az çaba gösterirler ve sporu bırakmaya oldukça yatkındırlar (44).

Fanatik ailelerle ilgili diğer bir önemli konu ise bu ailelerin, çocuklarıyla aralarında kurdukları duygusal bağdan dolayı onlarla aşırı özdeşleşmeleri ve

çocuklarının spor yaşantısı yoluyla çocukları adına faklı duyguları yaşamalarıdır (46). Smith ve Smoll (1997) bu durumu “Tersine Dönmüş Bağımlılık Tuzağı” (Reversed Dependency Trap) olarak adlandırmıştır (46). Aslında, normal olan çocukların anne veya babasıyla özdeşleşmesiyle bu durum tam tersine dönmekte ve anne-baba çocuğuyla özdeşleşmektedir. Smith ve Smoll’a göre (1997), kendi çocuklarıyla aşırı özdeşleşen aileler, çocuklarını kendi egolarının bir uzantısı olarak görmektedirler (46). Bu durumda kendi benlik değerlerini çocuklarının yapıp ettiklerine bağlamakta, çocukları başarılı olduğunda kendileri iyi ve mutlu, başarısız olduğunda ise kötü hissetmektedirler. Çoğu zaman, kendi egolarını korumak adına çocuklarına karşı yargılayıcı olmaktadır. Devamlı olarak, çocuklarına başarılı olmaları, diğerlerinden daha iyi performans göstermeleri ve başarıya ulaşmak için sıkı çalışılması gerektiğini hatırlatırlar. Tabii ki bu durum da çocukların kendilerini baskı altında hissetmelerine, kaygı ve stres yaşamalarına neden olmaktadır.

Çocukları üzerinde, başarılı olmaları hususunda baskı yaratan bu aileler, spor ortamında da uygun olmayan tarzda davranmaya eğilimlidirler. Kazanma ve kaybetme üzerinde fazlaca dururlar, sosyal karşılaştırma süreciyle aşırı ilgilenirler, çocuğun benlik saygısını negatif yönde etkileyecek alçaltıcı ve küçük düşürücü eleştirilerde bulunurlar (41). Aşırı eleştiride bulunan aileler, çocuklarının performanslarından asla memnun olmaz, hep bir eksiklik olduğunu dile getirir ve sıkı çalışmadıkları konusunda şikayette bulunurlar. Bu durumda, eğer çocuk, ailesinin gösterdiği sevgiyi ve değeri kendi iyi performansının bir sonucu olarak algılamaya başlarsa, problemler ortaya çıkacaktır (46). Çoğu zaman, aşırı eleştirici olan bu aileler, çocuklarının kendi davranış ve yorumlarını içselleştirdiklerinin farkına bile varmazlar. Çocuklar, aslında, hiçbir zaman kendilerinin spordaki performanslarının aileleri ile olan ilişkilerini etkileyebileceği fikrine kapılmamalıdır. Bu nedenle, aileler, çocuklarının kafasında, her koşulda onları kabul ettikleri ve maçın ve yarışmanın sonucuna bakmaksızın, koşulsuz destek ve sevgi verdikleri inancını oluşturmalarıdır (43).

Spor ortamında, aileden kaynaklı olarak, sıkça yaşanan sorunlardan biri de, kendisi de sporcu olan veya spor geçmişi olan ailelerle bu ailelerin çocukları arasında yaşanan sorundur (44). Bu aileler, çocuklarının da kendileri gibi başarılı olması gerektiğine ilişkin beklentilere girerler, hatta çocuklarının da kendi izlerinden

gelmelerini isterler. Kendi spor geçmişlerinde başarıyı yakalayamayan aileler ise, zamanında elde edemediklerini çocuklarının elde etmesini isterler (44).

Spor ortamında çok sık karşılaşılan bir durum olmasa da, bazı aileler kendi çocuklarını geleceklerinin bir garantisi olarak görebilmektedirler. Çocuklarının sportif açıdan gelişmesi için gözle görülür biçimde zaman, para ve enerji harcayan aileler, çocuklarının zamanla bunu kendilerine ödeyeceklerine inanırlar. Daha doğrusu çocuklarına yaptıkları bu yatırımın zamanla kendilerine döneceğine inanırlar. Bu aileler bazen, “anne-babanın yaptığı yatırımın karşılığını vermemekten doğan suçluluk duygusu” nu, çocuklarını sportif katılımı sürdürmeye zorlayan bir faktör olarak kullanmaktadırlar. Sporcular da buna paralel olarak suçluluk duygusu yaşamakta ve spora devam etme konusunda kendilerini zorunlu hissetmektedirler. Sporcunun hissettiği bu suçluluk duygusu ve baskı çoğu zaman kaygı, uzaklaşma, tükenme ve hatta sporu bırakmayla sonuçlanabilir (47). Bu anlamda, ailelerinin kontrol edici olduğunu ve belirgin düzeyde zaman ve para ayırdığını algılayan çocukların tükenme yaşamaları olasıdır.

Çocuğunun sporuna gösterilen katılım düzeyi ve şekli anne ve baba arasında farklılık gösterebilmektedir (44). Geleneksel olarak, babaların sporcu gelişiminde daha katılımcı olduklarına inanılır. Farklı spor branşlarında, aile- çocuk ilişkisinin incelendiği çalışmalarda, annelerin, çocukların psikolojik ve davranışsal gelişiminde dengeli bir rol oynadıkları ve uzun süreli destek sağladıkları bulunmuştur. Sporcular da, babalarına göre annelerinin daha pozitif, destekleyici olduğunu ve duygusal ve maddi destek sağladıklarını; babalarının ise daha değerlendirmeci ve eleştirel geribildirim sağladıklarını algılamaktadırlar (44).

Wuerth ve ark.’nın (2004) yaptıkları çalışmada, geleneksel görüşlerle tutarlı olarak, anne ve babaların, spor ortamında gösterdikleri davranışlara ilişkin olarak kendilerini farklı algıladıkları bulunmuştur (28). Anneler, çocuklarına daha pozitif destek verdiklerini ve çocuklarının sporlarına daha aktif katıldıklarını algılamaktadırlar. Babalar ise, kendilerini, daha çok emir (yönerge) veren yani spora özgü öğütler veren, daha sıkı çalışmaya zorlayan ve iyi duruma gelmelerine katkıda bulunan kişiler olarak algılamaktadırlar. Bu sonuçlar, cinsiyete özgü olarak anne ve babadan beklenen davranışları doğrulamaktadır (28). Bilindiği gibi, anneler

kendilerini aile yaşamı ve çocuk bakımı konusunda daha sorumlu hissetmektedirler. Babalar ise daha araçsal rol davranışları (instrumental behavior) göstermektedirler.

Aile katılımıyla ilişkili olarak yürütülen diğer bir çalışmada, Walker (1993) anne ve babaların, çocukların spora ilişkin tecrübelerini farklı yönde etkilediğini bulmuştur (29). Sporcular hem anne hem de babalarının katılım derecelerinin benzer ve stresten çok hazzı neden olduğunu ifade etseler de, annelerine göre babalarının daha çok stres yarattıklarını ifade etmişlerdir. Her ne kadar babasının daha fazla katılım göstermesiyle sporda yaşadıkları haz ve eğlencenin arttığını belirtseler de, babalarının gösterdiği katılım derecesi arttığında eğlence ve hazzın yerini stresin aldığı dile getirmişlerdir (23).

Ailenin aşırı katılımıyla ilgili olarak anlatılanlardan sonra, spor ortamında negatif aile davranışının arttığı fikri oluşsa da, ailelerin büyük çoğunluğu hala, spor ortamının gereklerine uygun tarzda davranmaktadırlar. Bu durumu doğrulayacak şekilde, çoğu sporcu ailelerinin kendilerine destekleyici, sürekli ve güvenli ortam sağladıklarına inanmaktadırlar (48). Ailelerinin pozitif model ve destekleyici olduğunu ve yeteneklerine güvendiğini belirten çocuklar da spora katılmaktan hoşlanmakta, becerileri uygulama konusunda kendilerine daha çok güvenmektedirler (48). Başarılı sporcular başarısız sporculara nazaran, ailelerinden daha çok destek gördüklerini, aileleri tarafından kendilerine daha fazla anlayış, onay ve övgü gösterildiğini ifade etmişlerdir (28). Bu bulgu, aile tarafından gösterilen olumlu destek ve anlayışın, sporcuların bir üst basamağa geçmelerinde veya daha başarılı birer sporcu olmalarında oldukça önemli bir faktör olduğunu ortaya koymaktadır.

2. BÖLÜM

AİLENİN ÇOCUĞUNUN SPORUNA AŞIRI KATILIMLA ELDE EDECEĞİ PSİKOLOJİK KAZANIMLARININ ARAŞTIRILMASI

2. 1. Araştırmanın Amacı

Bir çocuğun herhangi bir sportif aktiviteye başlaması, sürdürmesi ve üst düzeylerde yarışmasında en büyük etkenlerden biri de hiç şüphesiz ailelerdir. Aileler ilk olarak çocuklarını herhangi bir spor branşına yönlendirmekten sorumludurlar. Ailelerin çocuklarının sporuna katılım düzeyleri ve çocukların da bu katılımdan nasıl etkilendiği farklılık göstermektedir. Bazı aileler ilk etapta kendilerinden ne beklendiği konusunda şaşkınlık yaşayıp sorumluluklarının farkına varamaz ve katılımı oldukça minimum düzeyde tutabilirler. Bu şekilde davranan aileler çocuğun spordaki gelişimini olumsuz etkileyebilmekte ve çocuğun ailesi tarafından desteklenmediğini ve onaylanmadığını düşünmesine neden olabilmektedirler. Diğerleri ise spor ortamındaki sorumluluklarını abartabilir, katılım düzeylerini aşırı tutabilir ve istenmeyen davranışlarda bulunabilirler. Ailenin gösterdiği bu aşırı katılım ve istenmeyen davranışlar çocuk üzerinde kaygı ve stres oluşturabilmektedir.

Yurtdışında yapılan çalışmalarda genellikle, ailelerin çocuklarının sporuna katılım düzeylerini ortaya koyan (az- uygun- aşırı katılım) ve çocukların bu katılım düzeylerinden nasıl etkilendiğini belirlemeye yönelik çalışmalar yapılmasına karşın (23, 28, 30, 43, 44, 49) ülkemizde henüz bu konuda hiçbir çalışma yapılmamıştır. Spor psikolojisi alanında yurtdışında yapılan bu çalışmalarda, çocuğunun sporuna aşırı düzeyde katılım gösteren ailelerin çocuk için stres ve kaygıya neden olduğu ve çocuğun spor ortamında yaşayacağı haz ve eğlenceyi engellediği bulunmuştur (1, 23, 28, 44, 45).

Aşırı düzeyde aile katılımının bu olumsuz yönlerinin bilinmesine karşın ailelerin hala bu davranımları sürdürdükleri ortadadır. Buradan hareketle, ailelerin çocuklarının sporuna katılımlarıyla elde edecekleri psikolojik kazanımları belirleyebilecek kendi ülkemize özgü bir ölçek geliştirme araştırmamızın asıl amacını oluşturmaktadır.

2. 2. Yöntem

Araştırma, ailelerin çocuklarının sporuna katılmalarıyla elde edebilecekleri psikolojik kazanımları belirlemeye yönelik Likert tipi bir ölçek geliştirme çalışması olduğundan dolayı göz önünde bulundurulması gereken ilkeler için Tezbaşaran'ın (1997) "Likert Tipi Ölçek Geliştirme Klavuzu"ndan yararlanılmıştır (50). Çocuklarının sporuna katılım sayesinde elde edebilecekleri psikolojik kazanımların neler olabileceğine karar vermek üzere ilgili literatür gözden geçirilmiş, ardından "Sporda Ailenin Psikolojik Kazanımları Ölçeği (SAPKÖ)"nin formatı ve maddeleri oluşturulmuştur.

Bu aşamada üç spor bilimci, bir psikometrist ve sosyal psikoloji alanından bir akademisyene başvurulmuştur. Bu uzmanların görüşleri doğrultusunda maddeler üzerinde gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra ölçek basketbol, tenis ve yüzme sporlarına katılan 10-14 yaşındaki çocukların anne ve babalarına uygulanmıştır.

Ölçeğin faktör yapısı, iç tutarlığı, maddelerin alt ölçekle olan korelasyonları ve alt ölçekler arasındaki karşılıklı korelasyonları içeren psikometrik özellikler, faktör analizi ve Cronbach Alfa iç tutarlık katsayılarıyla değerlendirilmiştir.

Ailelerin çocuklarını spor yapmaya gönderme ve çocuklarının yapmış olduğu sporu izleme nedenlerini belirlemek için hazırlanan ve kapalı uçlu sorulardan oluşan anketin değerlendirilmesinde "Mutlak Yargılarla Ölçekleme" ve "Eşit Görünen Aralıklar Yöntemi" kullanılmıştır.

2. 2. 1. Ailenin Psikolojik Kazanımlarına İlişkin Faktörlerin Ayırt Edilmesi

Bu aşamada, çocukların spora katılım güdülleri ile çocukların spora katılma, katılımı sürdürme ve sporu bırakmada ailenin rolüne ilişkin literatürdeki çeşitli kuramsal yaklaşımlar gözden geçirilmiştir. İlgili literatürün incelenmesi sonucunda ailelerin çocuklarının sporuna katılarak elde edebilecekleri psikolojik kazanımlarla ilgili doğrudan bir veriye ulaşılamamıştır. Ancak satır aralarındaki bir iki ifadeden hareketle bunlardan birisinin benlik saygısı, diğerinin özdeşleşme olabileceği sonucuna ulaşılmış (51, 52) diğer iki psikolojik yapı olan statü kazanma ve kontrol

edicilik araştırmacılar tarafından öne sürülmüştür. Bu boyutların açılımları aşağıda açıklanmıştır.

1. Benlik Saygısı

Benlik saygısı, ailenin, çocuğunun spor ortamında yapıp ettikleriyle kendi benlik saygılarının artacağını anlatır. Diğer bir deyişle, aile, çocuğunun sporuna katılarak onun sporda elde ettiği başarılar sayesinde kendi benlik saygıları arttırabilirler.

Benlik kavramı, insanların kendilerini nasıl gördüğü, kendisi hakkında ne düşündüğü ile ilgilidir. Bireyin kendisiyle ilgili algı, duygu, düşünce ve tutumları benlik kavramını oluşturmaktadır (53). Benlik kavramı, bireyin benliğinin deneyimlerinden çıkartılan düzenlenmiş bir bilişsel yapı olarak da değerlendirilebilir. Böylelikle, kendimizle ilgili farkındalıklarımızdan, kendimizi bir birey olarak nasıl değerlendirdiğimize ilişkin fikirler ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla, benlik kavramının benliğin bilişsel yanına işaret ettiği söylenebilir.

Benlik saygısı ise benliğin duygusal boyutudur. Birey, kim olduğu ile ilgili belirli fikirlere sahip olmasının yanı sıra, kim olduğuyla ilgili belirli duygulara da sahiptir. Bu nedenle, benlik saygısı, bireyin benliğini beğerme ve değerli bulma derecesidir (54). Zamandan zamana ve durumdan duruma değerir. Bireyin çevresiyle etkileşimi sonucu biçimlenir ve gelişir (53, 54). İnsanlar benlik saygılarını arttırmak için başarılı, güçlü, çekici ve popüler olan bireylerle ilişki içinde olmak isterler ve başarısız olan bireylerden uzak durmaya çalışırlar. Bu bireyler benlik saygılarını arttırmak için başarılı grup ya da bireylerle ilişkilerini arttırırken başarısız grup veya bireylerden uzaklaşmaya çalışırlar.

Bu açıdan bakıldığında, ailenin de, çocuğunun sporda elde ettiği başarıları sayesinde kendi benlik saygılarını arttırabilecekleri düşünülebilir. Çocukları başarılı olduğunda spor ortamında daha fazla yer almaya başlarlar. Bunun sonucunda kendilerini değerli ve saygı gösterilmeyi hak eden bir birey olarak görebilir ve böylece olumlu benlik algısı geliştirebilirler. Çocuklarının başarısızlığında ise kendilerini de başarısız hissedip olumsuz benlik algısı geliştirebilirler. Diğer bir olası çözüm de kendi benlik algılarını korumak için çocuklarının başarılı olması yönünde

mücadele edebilir veya çocuğunun sürekli olarak başarısızlık yaşadığı bu ortamdan uzaklaşma yoluna gidebilirler.

2. Özdeşleşme

Ailenin, çocuğunun sporuna katılarak elde edeceği ikinci kazanım özdeşleşme boyutu olarak adlandırılmıştır. Bu boyut, Smoll'un (1997) "Tersine Dönmüş Bağımlılık Tuzağı"ndan (Reversed Dependency Trap) çıkarılmıştır (46). Smoll'a göre (1997), çocuğunun sporuna aşırı katılım gösteren aileler, çocuklarıyla aralarında kurdukları duygusal bağdan dolayı onlarla aşırı özdeşleşmekte ve çocuklarını kendi egolarının bir uzantısı olarak görmektedirler. Sonucunda, çocuklarının spor yaşantısı yoluyla onlar adına farklı duygular yaşamaktadırlar. Smoll (1997), bu durumu "Tersine Dönmüş Bağımlılık Tuzağı" (Reversed Dependency Trap) olarak adlandırmıştır. Aslında, normal olan, çocuğun anne-babasıyla özdeşleşmesiyle bu durum tam tersine dönüşmekte ve anne-baba çocuğuyla özdeşleşmektedir (46).

Morgan'a göre (1993), özdeşleşme veya özdeşim kurma (identification), bir tür savunma mekanizması olarak engellenmelerle başa çıkmanın bir yoludur ve başkası gibi duyma, düşünme ve davranma yoluyla onun ulaşmak istediği amaçlara ulaşmayı ya da ulaşıldığını sanmayı anlatır (55). Örneğin, önemli birisi ile arkadaş olmak önemli olduğumuz duygusunu verebilir. Sportif yeteneğinin olmamasından dolayı kendini engellenmiş hisseden bir anne-baba, çocuğunun okul futbol takımındaki başarılarını büyük bir coşkuyla karşılayarak benimseyebilir. Bu sayede, başka şekilde ulaşamadığı doyumlara, çocuğunun doyumları aracılığıyla ulaşabilir.

3. Statü Kazanma

Bu boyut, çalışmadaki araştırmacılar tarafından öne sürülmüştür. Ailenin, çocuğunun sporuna katılım göstermesinin diğer bir nedeninin de statü kazanmak olabileceğini düşünülmüştür.

Statü bize, başkalarıyla karşılaştırıldığında, kişinin sosyal yerinin neresi olduğunu anlatır (56). Statüler, atfedilen statüler (doğuştan gelen) ve sonradan kazanılan statüler olmak üzere ikiye ayrılır. Kazanılan statüler, bireyin çabaları

sonucunda elde etmiş olduğu statülerdir (56, 57). Bireyin mesleği, bir gruba veya bir derneğe üyelik vs. kazanılan statülere örnek verilebilir. Atfedilen statüler ise bireyin denetimi dışında toplumun değerlerine bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Irk, din, yaş ve soy atfedilen statü örneklerindedir (56, 57). Sosyal statüler ise sonradan kazanılan statülerden biridir. Sosyal statüler birçok faktörün etkisiyle ortaya çıkmakta ve zaman içerisinde de değişebilmektedir. Bir bireyin statüsüyle ilgili olarak eğitim, gelir, meslek, başarı, aile ve diğer çevre faktörleri (dernek ve kurumlara üyelikler, vs.) karşılıklı etkileşim içindedirler (58).

Bu bağlamda düşünüldüğünde aile de, çocuğunun sporuna katılım göstererek yeni bir grupta yer alma fırsatı elde edebilir. Zamanla aile, bu grupta yer alan koç, yönetici ve diğer sporcuların anne-babalarıyla etkileşim içerisine girebilir ve böylece varolandan farklı bir statü sağlayabilir. Bir de, çocuğu başarılı bir sporcu olursa, aile yöneticiler, okul idaresi ve diğer önemli kişiler tarafından tanınabilir, belki de medyada yer alabilir. Bu sayede saygı duyulan biri haline gelebilir. Bu boyut, ailenin bu nedenlerden dolayı çocuğunun sporuna katılım gösterebileceğini anlatır.

4. Kontrol Edicilik

Bu boyut, çalışmadaki araştırmacılar tarafından öne sürülmüştür. Ailenin, çocuğunun sporuna katılım göstererek çocukları üzerinde daha rahat kontrol oluşturabileceklerini anlatır. Aileye göre, aslında, spor ortamı çocuklarını daha rahat kontrol altında tutabilecekleri ve çocuklarını yakından izleyerek gözetebilecekleri bir ortamdır.

Bu tip aileler, çocuklarının yapıp ettiklerini sürekli olarak denetim altında tutmak isterler, çocuklarını çok sayıda kurala uymaları için zorlarlar ve çocuklarıyla ilgili birçok konuda kendi kararlarının uygulanması hususunda diretirler. Zaman zaman anne babalar çocuklarını kurallara uymadıkları için cezalandırırlar. Aslında, onlar bu sayede çocuklarına yardımda bulduklarını sanırlar.

2. 2. 2. “ Sporda Ailenin Psikolojik Kazanımları Ölçeği (SAPKÖ)”nin Maddeleri ve Yazım Biçiminin Geliştirilmesi

Çocuklarının spora aşırı katılım gösteren ailelere yönelik olan “Sporda Ailenin Psikolojik Kazanımları Ölçeği (SAPKÖ)” nin madde yazım sürecinin ilk aşamasında, belirlenen alt ölçeklere uygun olacak şekilde toplam 43 madde yazılmıştır. Ölçek için madde sayısını arttırmak ve bu alanda uzman olan kişilerin bilgisine başvurmak amacıyla madde yazım sürecine devam edilmiştir. Bu aşamada, uzman olan kişilere, araştırmanın amacı hakkında kısa bir sunum yapıldıktan sonra, alt ölçeklere ilişkin örnek maddelerin yer aldığı bir sayfa düzenlenmiş ve uzmanlardan bu alt ölçekler uygun olarak yeni maddeler yazmaları ve kendilerince var olduğunu düşündükleri farklı alt ölçekler olup olmadığını yazılı olarak belirtmeleri istenmiştir. Üç spor psikolojisi, bir psikometrist ve bir sosyal psikoloji alanı uzmanından gelen yanıtlar değerlendirilerek toplam 20 madde yazılmıştır. Böylece toplam madde sayısı 63 olmuştur.

Daha sonra, oluşturulan bu maddelerin her birinin hangi alt ölçekte yer alacağını belirlemek ve çelişkili maddelere açıklık kazandırmak amacıyla spor psikolojisi, sosyal psikoloji ve psikometri alanında uzman olan üç kişiye başvurulmuştur. Uzmanlar, her bir maddeyi, ifadenin doğruluğu açısından incelemiş yanlış veya yanıltıcı ifadeler düzeltilmiştir. Bu aşamada yazılan maddelerden dört tanesinin anlamsız olduğu veya hiçbir alt ölçekte yer alamayacağı düşünülerek ölçekten çıkarılmıştır. Oluşturulan bu ölçekte 24 madde “benlik saygısı”, 12 madde “özdeşleşme”, 15 madde “kontrol edicilik” ve 8 madde “statü kazanma” olarak adlandırılmıştır.

Ölçek 1’den 5’e doğru dereceleme gösteren likert tipi bir ölçek olup derecelemesi “Beni Hiç Tanımlamıyor”, “Beni Biraz Tanımlıyor”, “Kararsızım”, “Beni Oldukça Tanımlıyor”, “Tamamiyle Beni Tanımlıyor” şeklindedir. Ölçekte tersine dönmüş ifade bulunmamaktadır. Ayrıca, alt ölçeklerden alınan puanların yüksek olması, o alt ölçekteki kazanımların yüksek olduğunu ifade eder.

Katılanlara, demografik özellikleri içeren bir anket formu uygulanmıştır. Bununla birlikte, ailelere “Çocuğunuzu niçin spora gönderiyorsunuz?” ve “Çocuğunuzu niçin izlemeye gidiyorsunuz?” şeklinde ayrıca iki soru sorulmuştur ve

bu sorulara yanıt olabilecek belli ifadeler yazılmıştır. Katılanlardan, çocuklarını spora gönderme ve çocuklarını izlemeye gitme nedenlerini önem sırasına göre sıralamaları istenmiştir.

2.2.2. Katılanlar

Ölçek, ailelerin çocuklarının sporuna katılarak elde edebileceği psikolojik kazanımları belirlemek amacıyla geliştirildiğinden, örneklem grubu yalnızca çocuğu spor yapan ailelerden oluşmuştur.

Örneklem grubunu Mersin, Adana ve İzmir illerinde basketbol, tenis ve yüzme sporlarına katılan 10- 14 yaşındaki çocukların anne-babası oluşturmaktadır. Bu aşamada 250 aileye ulaşılmıştır. Ancak “Sporda Ailenin Psikolojik Kazanımları Ölçeği (SAPKÖ)” ndeki maddelerin hepsinin yanıtlanmadığı ya da okunmadan işaretlendiği düşünülen katılanlar değerlendirmeye alınmamıştır. Ayrıca, deneme ölçeğinin öncesinde uygulanan anket formundaki “Çocuklarınızın maçlarına/yarışmalarına ne sıklıkta gidersiniz?” sorusuna “a) Hiç gitmem”, “b) zamanım var gitmek istemem” ve “c) Ara sıra giderim” yanıtını veren aileler az katılım gösteren aileler olarak düşünülmüş ve bu aileler de değerlendirmeye alınmamıştır. “Çocuklarınızın maçlarına/yarışmalarına ne sıklıkta gidersiniz?” sorusuna “d) Çoğunlukla giderim”, “e)Hiç kaçırmam tüm maçlarına/yarışmalarına giderim” yanıtını veren aileler aşırı katılım gösteren aileler olarak düşünülmüş ve değerlendirmeye alınmıştır. Kayıplar sonrasında yaşları 27-53 arasında değişen 107 kadın ($M_{yaş} = 38.05 \pm 4.79$) ve yaşları 32-58 arasında değişen 86 erkek ($M_{yaş} = 42.51 \pm 4.48$) olmak üzere toplam 193 ($M_{yaş} = 40.04 \pm 5.15$) anne-baba örneklem grubunu oluşturmuştur. Katılanların yaşa göre dağılımları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Katılanların yaşa göre dağılımı

	n	Yaş	
		M	SD
Kadın	107	38.05	4.79
Erkek	86	42.51	4.48
Toplam	193	40.04	5.15

2. 2. 4. “Sporda Ailenin Psikolojik Kazanımları Ölçeği (SAPKÖ)” nin Uygulanması

Araştırmada demografik özelliklere ilişkin bir anket formu, ailelerin çocuklarını niçin spora gönderdiğine ve çocuklarını niçin izlemeye gittiklerine ilişkin sıralama yargıları ölçeği ve asıl ölçek maddelerinin yer aldığı 3 sayfa olmak üzere toplam 5 sayfalık döküman kullanılmıştır.

Ölçek araştırmaya katılan anne-babaların bir bölümüne birebir uygulanmıştır. Birebir uygulanamayan ailelere de çocukları aracılığıyla ulaştırılmıştır. Bu aşamada ölçeklerin üzerine çalışmanın amacını belirten bir yazı eklenerek çocuklar aracılığıyla gönderilmiş, ailelerden bu ölçekleri doldurmaları istenmiş ve yine çocuklar aracılığıyla geri dönmesi sağlanmıştır.

2. 3. Bulgular

2. 3. 1. Maddelerin Seçilmesi

Madde seçim sürecinde faktör analizi tekniği, madde-alt toplam ve madde-toplam test korelasyonları tekniklerine başvurulmuştur.

2. 3. 1. 1. Faktör Analizi ile Madde Seçilmesi

Faktör analizi, çok sayıda ölçümün temelinde yatan ve daha az sayıda olan değişkenlerin sayısını ve özelliklerini belirlemek amacıyla kullanılır. Diğer bir deyişle, faktör analizinin amacı, p sayıda ölçümün ardında yatan ve bundan daha az olan k sayıda değişkeni belirlemektir. Faktör analizi, p sayıda ölçümden ortak olan faktör değişkenlerini çıkarma yöntemi olarak da bilinir (59).

Yeni bir kuramsal yapının hangi tür alt yapılardan oluştuğunun ortaya çıkarılması veya var olan kuramsal yapının doğrulanması şeklinde iki tür faktör analizi kullanılabilir. Bilinmeyen bir kuramsal yapıyı ölçmek için oluşturulan ölçme aracından oluşturulan elde edilen sonuçlara dayalı olarak, söz konusu yapının nasıl olduğunu açıklayan “açıklayıcı faktör analizi (exploratory factor analysis)” kullanılır.

“Doğrulayıcı faktör analizi (confirmatory factor analysis)” ise varolan bir kuramsal yapıya dayanarak geliştirilen ölçme aracından elde edilen verilere dayanarak, söz konusu kuramsal yapının doğrulanıp doğrulanmadığı test edilmeye çalışılır. Aynı zamanda faktör analizi tekniği, ölçeğin yapı geçerliğini (construct validity) belirlemede de kullanılır (60).

Çalışmamızda madde seçim sürecinde açıklayıcı faktör analizi tekniği kullanılmıştır. Bu teknikle hangi maddelerin hangi alt ölçeklerde toplandığı belirlenmiştir. Faktör analizinde bazı değişken ve maddeler birden fazla değişkenle bağlantılı bulunabilir. Bu tür durumlarda eksen döndürme (rotation) adı verilen bir işlem uygulanır. Eksen döndürmenin amacı, bir değişken veya maddenin bir faktördeki yükünü arttırırken diğer faktörlerdeki yüklerini azaltıp, her faktöre yakın olan değişken ve maddeleri bulmaktır (60). Faktör analizi sırasında negatif veya sıfır yükü olan maddelerin açık bir şekilde görülebilmesi amacıyla dik döndürme işlemine başvurulmuş ve ikiden fazla faktör için geçerli olan “varimax” kullanılarak faktör yükleri belirlenmiştir. Faktör yükleri açısından .40’ın altında olan ve çeşitli faktörlere saçılım gösteren (karmaşık) 27 maddenin çıkarılmasına karar verilmiştir.

Analizler, maddelerin 4 faktör altında yer alabileceği düşüncesini desteklemiştir. Faktör analizi sonucunda ortaya çıkan 4 alt ölçek; “Benlik Saygısı”, “Özdeşleşme”, “Statü Kazanma” ve “Kontrol Edicilik” dir. Her bir alt ölçekte yer alan maddelerin ölçekteki madde numaraları ve her bir alt ölçeğin toplam kaç madde ile ölçüldüğü Tablo 2’de verilmiştir. Ölçek, “benlik saygısı” ve “özdeşleşme” alt ölçeklerinde 8’er madde, “kontrol edicilik” alt ölçeğinde 9 madde ve “statü kazanma” alt ölçeğinde 7 madde olmak üzere toplam 32 maddeden oluşmaktadır.

Tablo 2. Alt ölçekler, alt ölçeklerdeki maddeler ve toplam madde sayıları

ALTÖLÇEKLER	ALT ÖLÇEKLERDEKİ MADDELER	MADDE SAYISI
Statü Kazanma	3, 7, 11, 15, 19, 23, 27	7
Benlik Saygısı	4, 8, 12, 16, 20, 24, 28, 30	8
Özdeşleşme	2, 6, 10, 14, 18, 22, 26, 31	8
Kontrol Edicilik	1, 5, 9, 13, 17, 21, 25, 29, 32	9

Faktör analiziyle ilgili temel kavramlardan birisi de faktör matrisidir. Faktör matrisi, maddeler (veya testler) ile bunların temelinde yatan faktörler arasındaki korelasyonu gösterir. Bunlara, aynı zamanda, faktör yükü (factor loading) adı da verilmektedir (59). Araştırmamızda, ölçeği oluşturan faktörleri ve bu faktörler altında toplanan maddeleri belirlemek amacıyla döndürülmüş faktör matrisi yapılmıştır. Döndürülmüş faktör matrisi sonucunda elde edilen, ölçeğin alt ölçeklerinin faktör yükleri ve açıkladığı toplam varyans Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. “Sporda Ailenin Psikolojik Kazanımları Ölçeği (SAPKÖ)” nin betimleyici istatistikleri ve faktör analizi sonuçları

NO	MADDELER	FAKTÖRLER			
		Statü Kazanma	Benlik Saygısı	Özdeşleşme	Kontrol Edicilik
3.	Çocuğumun spordaki başarısı diğer veliler tarafından tanınabilirliğimi artırır.	,839			
7.	Çocuğumun spordaki başarısı klüp yöneticileri tarafından tanınabilirliğimi artırır.	,739			
11.	Çocuğumun başarılı bir sporcu olması oturduğum semt hatta kentteki insanların bana karşı tutumlarının farklı olmasını sağlar.	,527			
15.	Çocuğumun bulunduğu spor ortamında prestij sahibi olmak benim için önemlidir.	,661			
19.	Çocuğumun başarılı bir sporcu olması okul yöneticileri ve öğretmenlerinin beni daha yakından tanımalarını sağlar.	,728			
23.	Çocuğumun başarılı bir sporcu olarak medyada yer alması benim de diğer insanlar tarafından tanınmamı sağlar.	,739			
27.	Çocuğumun spor yaptığı klüp ortamında kendime bir yer edinmek benim için önemlidir.	,628			
4.	Çocuğumun yarışmanın sonucunu etkileyebilecek sayı/gol vs. kaçırmayı kendimi değersiz hissetmeme neden olur.	—	,675	—	—
8.	Koçun çocuğuma bağırması onurumu kırar.	—	,667	—	—
12.	Çocuğumun performansının koçu tarafından eleştirilmesi beni üzer.	—	,595	—	—
16.	Çocuğumun spordaki başarısı diğer veliler önündeki saygınlığımı artırır.	—	,544	—	—
20.	Çocuğumun yedekler arasında bulunması gururumu incitir.	—	,498	—	—
24.	Çocuğumun koçun gösterdiği becerileri yapamaması diğer veliler önünde küçük düşmeme neden olur.	—	,741	—	—
28.	Çocuğumun sporda başarısız olması diğer insanlar önünde küçük düştüğüm hissine neden olur.	—	,700	—	—
30.	Çocuğumun yarışmanın sonucunu etkileyebilecek sayı/gol vs. kaçırmayı bütün saygınlığımı kaybettirir.	—	,698	—	—

Tablo 3'ün devamı

NO	MADDELER	FAKTÖRLER			
		Statü Kazanma	Benlik Saygısı	Özdeşleşme	Kontrol Edicilik
2.	Çocuğum yarışmaya başlayacağında kendim yarışacakmışım gibi heyecanlanırım.	—	—	,791	—
6.	Çocuğum yarışmayı kazandığında, kendim kazanmış kadar sevinirim.	—	—	,756	—
10.	Yarışma öncesi gece, kendim maça çıkacakmışım gibi heyecandan uyuyamam.	—	—	,564	—
14.	Çocuğum sayı/gol vs. attığında kendim atmış kadar sevinirim.	—	—	,765	—
18.	Çocuğumun katıldığı sporda kullanılan malzemelerin minyatürlerini (rozet, amblem, anahtarlık) edinmekten hoşlanırım.	—	—	,452	—
22.	Çocuğumun en büyük destekçisi olarak kendimi görürüm.	—	—	,407	—
26.	Çocuğum sporda başarılı oldukça ben de kendimi değerli hissedirim.	—	—	,445	—
31.	Çocuğumun bu sporda elde ettiği başarılar hayallerimin en azından bir kısmının gerçekleşmesini sağlar.	—	—	,488	—
1.	Çocuğumun spor ortamında neler yaşadığını bilmeyi isterim.	—	—	—	,525
5.	Çocuğuma antrenman sırasında arkadaşlarına / koçuna karşı nasıl davranması gerektiğini anlatırım.	—	—	—	,678
9.	Yaptığı spor branşıyla ilgili hareketleri/becerileri nasıl yapması gerektiğini ona söylerim.	—	—	—	,529
13.	Çocuğuma yarışma sırasında arkadaşlarına /rakiplerine/ koçuna karşı nasıl davranması gerektiğini anlatırım.	—	—	—	,630
17.	Antrenmanda / yarışmada yaptığı hataları nasıl düzelterceği konusunda ona yardımcı olurum.	—	—	—	,605
21.	Çocuğumun spordaki gelişimini yakından takip etmek benim için önemlidir.	—	—	—	,491
25.	Çocuğum terlediğinde hemen sırtına havlu koyarım.	—	—	—	,439
29.	Koçun çocuğuma nasıl yaklaştığını bilmek benim için önemlidir.	—	—	—	,558
32.	Antrenmana veya maça giderken yanına yedek tişört, havlu, su vs. alıp almadığını kontrol ederim.	—	—	—	,497
Özdeğer		4,459	4,252	3,694	3,352
Açıkladığı Varyans		26,346	11,062	6,776	5,057
Toplam Varyans		26,346	37,408	44,184	49,241

Çalışmamızda ayrıca alt ölçeklerin birbiriyle ve ölçek genel puanıyla arasındaki korelasyonlara da bakılmıştır. Tablo 4'te "Sporda Ailenin Psikolojik Kazanımları Ölçeği (SAPKÖ)" ve bu ölçeğin alt ölçekleri arasındaki korelasyonlar görülmektedir.

Tablo 4. "Sporda Ailenin Psikolojik Kazanımları Ölçeği (SAPKÖ)" nin alt ölçekleri arasındaki korelasyonlar

ALT ÖLÇEKLER	Statü Kazanma	Benlik Saygısı	Özdeşleşme	Kontrol Edicilik
Statü Kazanma				
Benlik Saygısı	.527**			
Özdeşleşme	.490**	.478**		
Kontrol Edicilik	.355**	.194**	.522**	
Genel Toplam	.774**	.679**	.843**	.718**

** $p < .01$

Tablo 4'te de görüldüğü gibi alt ölçekler arasındaki korelasyonlar .194 ile .527 arasında değişmektedir ve bu değerler orta korelasyona işaret etmektedir. Pedhozur (1982) tarafından önerildiği gibi, $r > .80$ değerinin altında olduğundan dolayı alt ölçekler arasında çoklu aynı doğrultuda olma (multi collinearity) problemi yoktur (61).

2.3.1.2. Madde- Toplam Test Korelasyonları ile Madde Seçilmesi

Çalışmamızda faktör analizinin yanında, maddelerin ilgili faktöre ait olanlarla olmayanları ayırt edip etmediğini belirlemek amacıyla her maddenin ait olduğu alt ölçekteki toplam ve genel toplamla olan korelasyonlarına da bakılmıştır. Her bir alt ölçekte yer alan maddelerini yer aldığı alt ölçekteki toplamla ve genel toplamla olan korelasyonlarına ilişkin bulgular Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Madde- toplam ve madde-genel toplam test korelasyonları

MADDE	3	7	11	15	19	23	27		
Statü Kazanma Alt Toplam	.860**	.804**	.616**	.741**	.791**	.740**	.710**		
Genel Toplam	.607**	.638**	.519**	.678**	.620**	.522**	.533**		
MADDE	4	8	12	16	20	24	28	30	
Benlik Saygısı Alt Toplam	.678**	.667**	.672**	.722**	.646**	.704**	.705**	.658**	
Genel Toplam	.418**	.438**	.395**	.628**	.467**	.477**	.432**	.380**	
MADDE	2	6	10	14	18	22	26	31	
Özdeşleşme Alt Toplam	.761**	.728**	.672**	.731**	.586**	.580**	.628**	.682**	
Genel Toplam	.584**	.558**	.550**	.550**	.502**	.503**	.604**	.648**	
MADDE	1	5	9	13	17	21	25	29	32
Kontrol Edicilik Alt Toplam	.547**	.679**	.561**	.696**	.629**	.581**	.487**	.606**	.535**
Genel Toplam	.313**	.456**	.474**	.543**	.456**	.393**	.430**	.449**	.300**

**p <.01

Tablo 5'te de görüldüğü gibi, her bir madde, ait olduğu alt ölçek toplam puanı ve genel toplam puanı ile yüksek korelasyona sahiptir.

2. 3. 2. Ölçeğin Güvenirliğine İlişkin Bulgular

Güvenirlik, bir ölçme aracının, ölçmeyi hedeflediği özelliği ne kadar doğru ölçtüğü anlamına gelmektedir (59). Bu anlamda güvenilirlik katsayısı, ölçmelerdeki hatayı değil, hatasızlığı belirtir. Güvenirlik mutlaka görgül yollarla saptanır ve sayısal bir değerle ifade edilir. Bu sayısal değer genellikle bir korelasyon katsayısıyla ifade edilmesine karşın, güvenilirlik katsayısı daima 0-1 arasında bir değer alır (60).

Bu bölümde ölçek ve alt ölçeklerin Cronbach Alpha değerlerine bakılmıştır.

2. 3. 2. 1. Ölçek ve Alt Ölçeklerin Cronbach Alpha Değerleri

Cronbach Alpha, likert tipi bir ölçeğin güvenilirliğini belirlemek için kullanılan yollardan biridir (59) ve ölçek içinde bulunan maddelerin iç tutarlığının (homojenliğinin) bir ölçüsüdür (50). Ölçeğin alpha katsayısı ne kadar yüksek ise, bu ölçekte bulunan maddelerin o ölçüde birbiriyle tutarlı ve aynı özelliğin öğelerini yoklayan maddelerden oluştuğu şeklinde yorumlanabilir (50).

Tablo 6'da "Sporda Ailenin Psikolojik Kazanımları Ölçeği (SAPKÖ)"ni oluşturan alt ölçekler ve bu ölçeklere ait aritmetik ortalama, standart sapma ve varyans değerleri verilmiştir.

Tablo 6: "Sporda Ailenin Psikolojik Kazanımları Ölçeği (SAPKÖ)" nin alt ölçeklerine ait aritmetik ortalama, standart sapma ve varyans değerleri

Alt Ölçekler	M	SD	Varyans
Statü Kazanma	13.56	6.65	44.28
Benlik Saygısı	10.78	4.61	21.25
Özdeşleşme	24.72	7.49	56.13
Kontrol Edicilik	30.72	7.22	52.18

Tablo 6'da görüldüğü gibi, 7 maddeden oluşan "Statü Kazanma" alt ölçeğine ait puanların ortalaması 13.56, standart sapması 6.65 ve varyansı 44.28; 8 maddeden oluşan "Benlik Saygısı" alt ölçeğine ait puanların ortalaması 10.78, standart sapması 4.61 ve varyansı 21.25; 8 maddeden oluşan "Özdeşleşme" alt ölçeğine ait puanların ortalaması 24.72, standart sapması 7.49 ve varyansı 56.13 ve 9 maddeden oluşan "Kontrol Edicilik" alt ölçeğine ait puanların ortalaması 30,72, standart sapması 7.22 ve varyansı 52.18'dir.

Tablo 7'de "Sporda Ailenin Psikolojik Kazanımları Ölçeği (SAPKÖ)" ve bu ölçeği oluşturan "Statü Kazanma", "Benlik Saygısı", "Özdeşleşme" ve "Kontrol Edicilik" alt ölçeklerine ilişkin genel iç tutarlık değerleri verilmiştir.

Tablo 7. “Sporda Ailenin Psikolojik Kazanımları Ölçeği (SAPKÖ)” nin alt ölçeklerine ilişkin genel iç tutarlık değerleri

Sporda Ailenin Psikolojik Kazanımları Ölçeği (SAPKÖ) ve Alt Ölçeklerin İç Tutarlık Değerleri		
Alt Ölçekler	Cronbach Alpha Değerleri	
Statü Kazanma	.87	.90
Benlik Saygısı	.81	
Özdeşleşme	.82	
Kontrol Edicilik	.76	

Tablo 7’de görüldüğü gibi, tüm alt ölçeklerin alpha değerlerinin Nunnaly (1978) tarafından önerilen .70 ölçütünü aştığı görülmektedir (62). Çalışmamızda “Statü Kazanma” alt ölçeği Cronbach Alpha değeri .87, “Benlik Saygısı” alt ölçeğinde .81, “Özdeşleşme” alt ölçeğinde .82 ve “Kontrol Edicilik” alt ölçeğinde .71’dir. “Sporda Ailenin Psikolojik Kazanımları Ölçeği (SAPKÖ)” nin genel Cronbach Alpha değeri ise .90 olarak bulunmuştur.

Tablo 8’de her bir ölçeği oluşturan maddelerin ortalama ve standart sapma değerleri ve her bir maddenin silinmesi durumundaki alpha değerleri verilmiştir.

Tablo 8. “Sporda Ailenin Psikolojik Kazanımları Ölçeği (SAPKÖ)”nin alt ölçeklerine ilişkin maddeler, maddelere ait aritmetik ortalama, standart sapma ve her bir maddenin silinmesi durumunda alpha değerleri

ALT ÖLÇEKLER	MADDE	M	SD	MADDE SİLİNDİĞİNDE ALPHA
STATÜ KAZANMA	3	1.78	1.17	.83
	7	2.01	1.31	.84
	11	1.68	1.09	.86
	15	2.25	1.39	.85
	19	2.20	1.40	.84
	23	1.84	1.21	.85
	27	1.78	1.22	.85
BENLİK SAYGISI	4	1.32	.80	.79
	8	1.60	1.00	.79
	12	1.87	1.21	.80
	16	1.79	1.21	.79
	20	1.96	1.20	.80
	24	1.40	.86	.79
	28	1.22	.68	.79
	30	1.19	.67	.79
ÖZDEŞLEŞME	2	3.61	1.42	.78
	6	4.19	1.22	.79
	10	2.15	1.34	.79
	14	3.95	1.29	.78
	18	2.68	1.39	.81
	22	3.19	1.48	.81
	26	2.29	1.53	.81
	31	2.63	1.51	.80
KONTROL EDİCİLİK	1	3.89	1.23	.75
	5	3.42	1.49	.72
	9	2.90	1.39	.75
	13	3.43	1.46	.72
	17	3.17	1.40	.73
	21	4.01	1.15	.74
	25	2.25	1.37	.76
	29	4.00	1.22	.74
	32	3.63	1.44	.75

Tablo 7’de her bir alt ölçeğin iç tutarlık değerleriyle, Tablo 8’de her bir maddenin silinmesi durumundaki alpha değerleri karşılaştırıldığında, tüm alt ölçeklerde her bir maddenin silinmesi durumunda güvenilirlik katsayısının düştüğü görülmektedir.

2. 3. 2. 2. Ölçeğin Test- Tekrar Test Güvenirliğine İlişkin Bulgular

Aynı testin aynı bireylere, aynı koşullarda, ancak farklı zamanlarda tekrar verilmesine dayanır. İki uygulama arasındaki korelasyonla bulunan güvenilirlik katsayısı “kararlılık katsayısı” olarak bilinir (60).

Test-tekrar test Güvenirliği Çalışmasına Mersin İdmanyurdu alt yapısında oynayan, yaşları 12-14 arasında değişen futbolcuların anne-babaları katılmıştır. Çalışmaya katılan anne-babaların çocuklarının sporuna katılımları aşırı düzeydedir. Anne-babalara ilişkin demografik bilgiler Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9: Test-tekrar test güvenirliğine katılan anne-babalara ilişkin demografik bilgiler

EĞİTİM DÜZEYİ	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	Lisansüstü	
Annelerin Eğitim Düzeyi (n=3)	1	1	1	—	—	
Babaların Eğitim Düzeyi (n=21)	14	3	3	1	—	
MESLEKLER	Memur	Serbest Meslek	Mühendis, Yönetici,vs	İşçi	Ev Hanımı	Emekli
Annelerin Meslekleri (n=3)	1	—	—	—	3	—
Babaların Meslekleri (n=21)	2	12	—	5	—	2
Ailelerin Gelir düzeyleri (n=22)	500 Milyon ve Altı	501 Milyon -1 milyar Arası	1 Milyar-1,5 Arası	1,5-2 Milyar Arası	2 Milyar ve Üzeri	
	13	7	1	—	1	

Test-tekrar test güvenirliği için “Sporda Ailenin Psikolojik Kazanımları Ölçeği (SAPKÖ)”, çalışmaya katılan 26 anne-babaya 4 hafta ara ile iki kez uygulanmıştır. Katılanlara yapılan ön test- son test arasındaki korelasyonlar Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10: Sporda Ailenin Psikolojik Kazanımları Ölçeği (SAPKÖ) ve alt ölçekler için test-tekrar test güvenirlik katsayıları

Alt Ölçekler	Test- Tekrar Test Güvenirlik Katsayısı
Statü Kazanma	.627**
Benlik Saygısı	.695**
Özdeşleşme	.630**
Kontrol Edicilik	.795**
Genel	.755**

**p <.01

“Sporda Ailenin Psikolojik Kazanımları Ölçeği (SAPKÖ)” nin test-tekrar test güvenirlik katsayılarına bakıldığında “Kontrol Edicilik” alt ölçeğinin .795 ile en yüksek ve “Statü Kazanma” alt ölçeğinin .627 ile en düşük güvenirlik katsayısına sahip olduğu görülmektedir. Ölçeğin güvenirlik katsayılarının uygun orta düzeyde olduğu söylenebilir.

2. 3. 3. Diğer Analizler

“Sporda Ailenin Psikolojik Kazanımları Ölçeği (SAPKÖ)” uygulanırken, ailelerden, çocuklarını spor yapmaya gönderme ve çocuklarının yapmış olduğu sporu izleme nedenleri ile onların demografik özellikleriyle ilgili bilgiler de toplanmıştır.

2.3. 3. 1. Ailelerin Çocuklarını Spor Yapmaya Gönderme ve Çocuklarının Yapmış Olduğu Spor İzleme Nedenleri

Ailelerin çocuklarını spor yapmaya gönderme ve çocuklarının yapmış olduğu sporu izleme nedenlerini belirlemek için hazırlanan ve kapalı uçlu sorulardan oluşan anketin değerlendirilmesinde Thurstone'nin en çok bilinen, tutum ölçmek için en elverişli olan “Mutlak Yargılarla Ölçekleme” ve “Eşit Görünen Aralıklar Yöntemi” kullanılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda, ailelerin çocuklarını spora gönderme nedenlerinde ilk sırayı “çocuğumun fiziksel açıdan gelişmesi için (Sj=1.83)”, ikinci sırayı “sosyal

yönden gelişmesi için (Sj=1.90)”, üçüncü sırayı “yarışmacılığı, rekabeti öğrenmesi için (Sj=2.80)”, dördüncü sırayı “çocuğumun yaşlıları spor etkinliğine katıldığı için (Sj=4.39)”, beşinci sırayı “ileride kendi geçimini bu spordan sağlaması için (Sj=5.27)”, altıncı sırayı “ çocuğumun arkadaşları gittiği için (Sj=5.48)” nedeni almıştır. Ailelerin çocuklarını spora göndermelerindeki en önemsiz ve son sırada yer alan neden “arkadaşlarım da çocuklarını gönderdiği için (Sj=6. 08)” olarak bulunmuştur (bkz.Tablo11).

Tablo 11: Ailelerin çocuklarını spora gönderme nedenleri ve nedenlerin önem sırası

Önem Sırası	Ailelerin çocuklarını spora gönderme nedenleri	Sj
1	Çocuğumun fiziksel açıdan gelişmesi için	1.83
2	Çocuğumun sportif becerilerini görmek için	1.90
3	Yarışmacılığı, rekabeti öğrenmesi için	2.80
4	Çocuğumun yaşlıları spor etkinliğine katıldığı için	4.39
5	İleride kendi geçimini bu spordan sağlaması için	5.27
6	Çocuğumun arkadaşları gittiği için	5.48
7	Arkadaşlarım da çocuklarını gönderdiği için	6.08

Ailelerin çocuklarının yapmış olduğu sporu izleme nedenlerine bakıldığında ise ilk sırayı “çocuğuma destek olduğumu göstermek için (Sj=1.92)”, ikinci sırayı “çocuğumun sportif becerilerini görmek için (Sj=2.44)”, üçüncü sırayı ise “çocuğuma cesaret vermek” için (Sj=3.05)”, dördüncü sırayı “çocuğumun bu spordaki başarılarından gurur duyduğum için (Sj=3.17)”, beşinci sırayı “çocuğumla ilgilendiğimi göstermek için (Sj=4.06)”, altıncı sırayı “verdiğimiz emeğin karşılığını alıp almadığımızı görmek için (Sj=5.58)” nedeni almıştır. Ailelerin çocuklarının yapmış olduğu sporu izlemelerindeki en önemsiz neden “diğer veliler çocuklarını izlemeye geldiği için (Sj=6.50)” olarak bulunmuştur (bkz. Tablo 12).

Tablo 12: Ailelerin çocuklarının yapmış olduğu sporu izleme nedenleri ve bu nedenlerin önem sırası

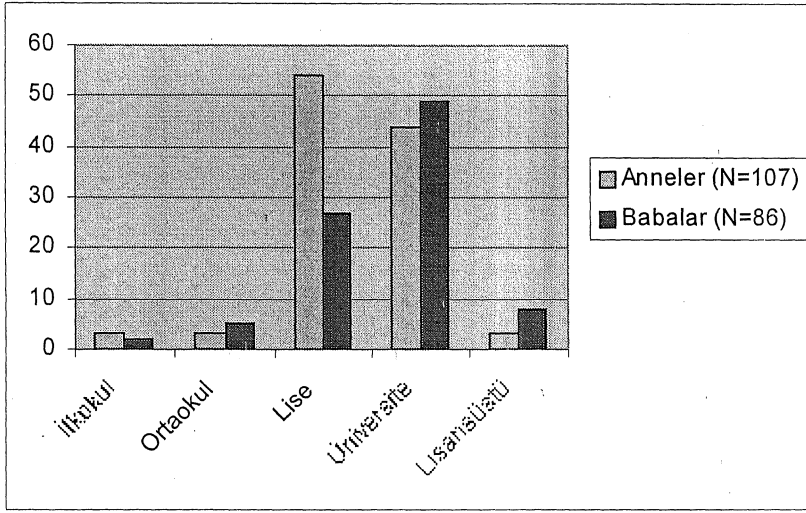
Önem Sırası	Ailelerin çocuklarının yapmış olduğu sporu izleme nedenleri	Sj
1	Çocuğuma destek olduğumu göstermek için	1.92
2	Çocuğumun sportif becerilerini görmek için	2.44
3	Çocuğuma cesaret vermek	3.05
4	Çocuğumun bu spordaki başarılarından gurur duyduğum için	3.17
5	Çocuğumla ilgilendiğimi göstermek için	4.06
6	Verdiğimiz emeğin karşılığını alıp almadığımızı görmek için	5.58
7	Diğer veliler çocuklarını izlemeye geldiği için	6.50

2. 3. 3. 2. Ailelerin Demografik Özelliklerine İlişkin Genel Bilgiler

Ailelerin demografik özelliklerinden anne ve babanın yaşı, eğitim düzeyleri, mesleği, ailenin aylık net geliri, kaç çocukları olduğu, çocuklarından kaçının spor yaptığı, spora devam eden çocuklarının yaşları, geçmişte herhangi bir spor branşıyla ilgilenip ilgilenmedikleri, şu an herhangi bir spor branşıyla ilgilenip ilgilenmedikleri, çocuklarının antrenmanlarına ve maçlarına ne sıklıkla gittikleri gibi demografik bilgiler Tablo 13’de ve grafiklerde verilmiştir.

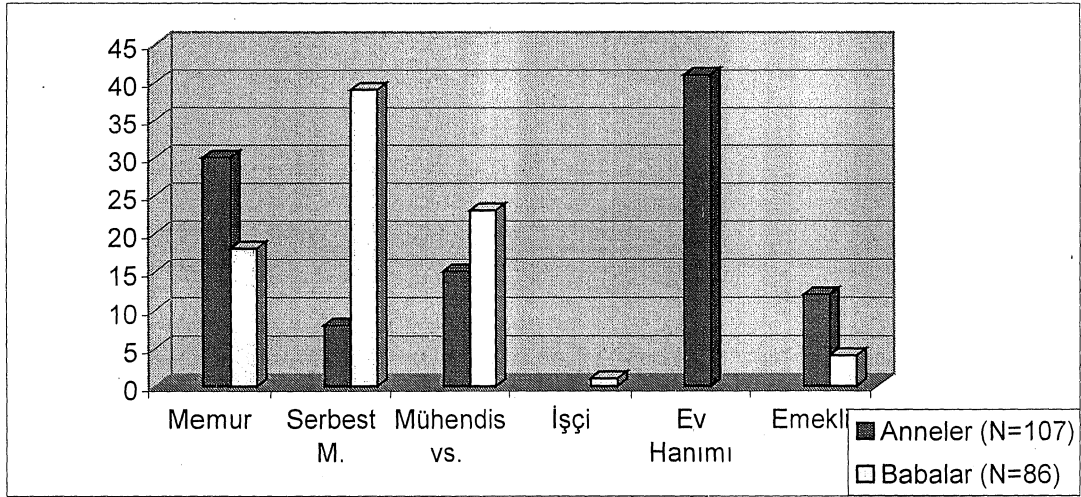
Tablo 13. Anne-babaların demografik özelliklerine ilişkin frekansları

EĞİTİM DÜZEYİ	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	Lisansüstü	
Annelerin Eğitim Düzeyi (n=107)	3	3	54	44	3	
Babaların Eğitim Düzeyi (n=86)	2	5	27	49	8	
MESLEKLER	Memur	Serbest Meslek	Mühendis, Yönetici, vs	İşçi	Ev Hanımı	Emekli
Annelerin Meslekleri (n=107)	30	8	15	—	41	12
Babaların Meslekleri (n=86)	18	39	23	1	—	4
AİLELERİN GELİR DÜZEYLERİ (n=161)	500 YTL ve Altı	501-1000 YTL Arası	1001-1500 YTL Arası	1501-2000 YTL Arası	2000 YTL ve Üzeri	
	8	52	40	27	34	
SPOR YAPIP YAPMAMA DURUMU	Geçmişte spor yapanlar	Geçmişte spor yapmayanlar	Şu an spor yapanlar	Şu an spor yapmayanlar		
Annelerin Spor Yapıp Yapmama Durumu (n=107)	65	42	10	95		
Babaların Spor Yapıp Yapmama Durumu (n=86)	72	14	20	66		

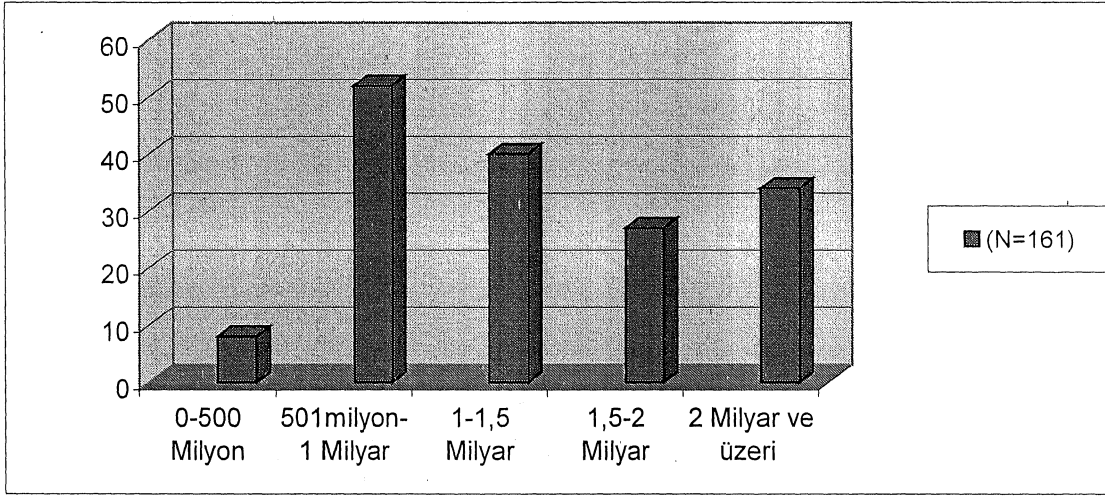
Grafik 1: Anne-babaların eğitim düzeyini gösterir grafik

Araştırmaya katılan anne-babaların (n=193) eğitim düzeyine bakıldığında % 48'inin üniversite (n=93), % 42'sinin lise (n=81), % 4'ünün ortaokul (n=8) , % 3'ünün lisansüstü (n=6) ve % 3'ünün ilkökul (n=5) mezunu olduğu görülmektedir.

Grafik 2: Anne- babaların mesleklerini gösterir grafik

Araştırmaya katılan anne-babaların (n=193) meslek dağılımlarına bakıldığında % 25'inin memur (n=48), % 24'ünün serbest meslek sahibi (n=47), % 21'inin ev hanımı (n=41) , % 20'sinin üst düzey çalışan (n=38) ve % 8'inin emekli (n=16) ve % 0,5'inin işçi (n=1) olduğu görülmektedir.

Grafik 3: Anne- babaların aylık gelir düzeylerini gösterir grafik

Araştırmaya katılan anne-babaların (n=193) gelir düzeyleri incelendiğinde %4' ünün (n=8) 500 Milyon ve altı aylık gelir düzeyine, % 27'sinin (n=52) 500 Milyon ile 1 Milyar aylık gelir düzeyine, % 21'inin (n=40) 1 milyar ile 1,5 milyar aylık gelir düzeyine, % 14'ünün (n=27) 1,5 ile 2 Milyar aylık gelir düzeyine, % 18'inin (n=34) 2 Milyar ve üzeri aylık gelir düzeyine sahip oldukları bulunmuştur. Araştırmaya katılan anne-babaların %17'si ise gelir düzeylerine ilişkin hiç bilgi vermemişlerdir.

Araştırmaya katılan anne-babaların geçmişte ve şu an spor yapıp yapmadıkları da incelenmiştir. Araştırmaya katılan annelerin (n=107), % 61'i (n=65) geçmişte herhangi bir spor branşıyla ilgilendiğini, % 9'u (n=10) da halen bir spor branşıyla ilgilendiğini belirtmiştir. Benzer şekilde, araştırmaya katılan babalardan (n=86), % 84'ü (N=72) geçmişte herhangi bir spor branşıyla ilgilendiğini, % 23'ü (N=20) de halen bir spor branşıyla ilgilendiklerini belirtmişlerdir.

3. BÖLÜM: TARTIŞMA VE SONUÇ

“Sporda Ailenin Psikolojik Kazanımları Ölçeği (SAPKÖ)” ailelerin çocuklarının sporuna katılımlarıyla elde edeceği psikolojik kazanımları belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Diğer bir ifadeyle, “Sporda Ailenin Psikolojik Kazanımları Ölçeği (SAPKÖ)” ile aileleri çocuklarının sporuna katılmalarının altında yatan psikolojik faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Yurtdışında yapılan çalışmalarda genellikle, ailelerin çocuklarının sporuna katılım düzeylerini ortaya koyan (az-uygun- aşırı katılım) ve çocukların bu katılım düzeylerinden nasıl etkilendiğini belirlemeye yönelik çalışmalar yapılmasına karşın (23, 28, 30, 43, 44, 49) ülkemizde henüz bu konuda hiçbir çalışma yapılmamıştır. Spor psikolojisi alanında yurtdışında yapılan bu çalışmalarda, çocuğunun sporuna aşırı düzeyde katılım gösteren ailelerin çocuk için stres ve kaygıya neden olduğu ve çocuğun spor ortamında yaşayacağı haz ve eğlenceyi engellediği bulunmuştur. Aşırı düzeyde aile katılımının bu olumsuz yönlerinin bilinmesine karşın, aileleri bu şekilde davranmaya iten nedenlerin belirlenmesine yönelik çalışmaların yapılmamış olması bu çalışmanın önemini arttırmıştır.

Ailelerin çocuklarının sporuna katılımı sağlayacakları psikolojik kazanımların bilinmesinin, özellikle de istenmeyen anne-baba davranışlarını anlama yönünde yardımcı olacağı düşünülebilir. Çocuğun spor ortamında yaşadığı bir takım olumsuzlukların anne-baba davranışlarından kaynaklandığı yukarıda belirtilmiştir. Bu ölçekten elde edilecek sonuçlar sayesinde, koçun bu problemleri çözme yönünde başarılı önlemler alması ya da alınmasını sağlaması mümkün olacaktır. Bu sayede çocuk sağlıklı bir spor gelişimi gösterebilir.

Çocukların spora katılım güdülerini ile çocukların spora katılma, katılımı sürdürme ve sporu bırakmada ailenin rolünü inceleyen literatürdeki çeşitli yaklaşımlar gözden geçirilerek “Sporda Ailenin Psikolojik Kazanımları Ölçeği (SAPKÖ)” geliştirilmiştir. İlk olarak ölçeği oluşturacak alt boyutlar belirlenmiş, ardından bu boyutları yansıtacak maddeler yazılmıştır. Ölçek, basketbol, tenis ve yüzme branşlarına katılan 10-14 yaşlarındaki çocukların anne-babalarına uygulanmıştır. Anne-babalardan alınan yanıtlara göre ölçeğin analizi yapılmıştır. Ölçek maddelerinin seçimi sürecinde faktör analizi tekniği, madde-alt toplam ve

madde-genel toplam korelasyonlarına bakılmıştır. 32 madde ve 4 alt ölçekten oluşan “Sporda Ailenin Psikolojik Kazanımları Ölçeği (SAPKÖ)” nin geçerliği, iç tutarlığı (Cronbach Alpha katsayısı) ve test-tekrar test güvenilirliği incelenmiştir.

Ölçeğin faktör yapısını belirlemek amacıyla yapılan faktör analizi sonucunda ölçeği oluşturan 32 maddenin 4 faktör altında toplandığı görülmüştür. Aslında hazırlanan deneme ölçeğindeki maddeler de 4 alt faktör altında düşünülerek yazılmış, faktör analizi sonucunda da düşünülen faktörlerin ortaya çıktığı görülmüştür. Aşağıda, alt ölçekler ve alt ölçeklerde yer alan maddeler verilmiştir.

“Statü Kazanma” alt ölçeğinde yer alan maddelerin deneme ölçeği hazırlama aşamasında ve maddelerin faktör analizi sonucunda aynı faktör altında toplandıkları görülmüştür.

Statü Kazanma alt ölçeğinde yer alan maddeler;

1. *Çocuğumun başarılı bir sporcu olması oturduğum semt hatta kentteki insanların bana karşı tutumlarının farklı olmasını sağlar.*
2. *Çocuğumun başarılı bir sporcu olarak medyada yer alması benim de diğer insanlar tarafından tanınmamı sağlar.*
3. *Çocuğumun başarılı bir sporcu olması okul yöneticileri ve öğretmenlerinin beni daha yakından tanımalarını sağlar.*
4. *Çocuğumun spor yaptığı kulüp ortamında kendime bir yer edinmek benim için önemlidir.*
5. *Çocuğumun bulunduğu spor ortamında prestij sahibi olmak benim için önemlidir.*
6. *Çocuğumun spordaki başarısı diğer veliler tarafından tanınabilirliğimi arttırır.*
7. *Çocuğumun spordaki başarısı kulüp yöneticileri tarafından tanınabilirliğimi arttırır.*

“Statü Kazanma” alt ölçeğinin bir gruba ait olma, diğer insanlarca tanınma, diğer insanlar üzerinde iyi izlenimler bırakma, onaylanma gibi duyguları yansıtan maddelerden oluştuğu görülmektedir. Buradan hareketle, “Statü Kazanma” olarak adlandırdığımız bu alt ölçeğin aslında, Maslow’un gereksinimler hiyerarşisinin ikinci basamağında yer alan psikolojik gereksinimlere dayandığını söylemek mümkündür.

Abraham Maslow’a göre insanlar belli güdü ve gereksinimlere sahiptirler ve bu güdü ve gereksinimler bir piramidi oluşturmaktadır (5, 63). Bu piramidin temelinde açlık, susuzluk, yorgunluk, tehlikeden uzak durma, güvenlik gibi temel

ihtiyaçlar yer almaktadır. Piramidin ikinci basamağında ise sevme-sevilme, başkalarınca kabul görme, insanlar üzerinde iyi izlenimler bırakma, sosyal bir statü sağlama, tanınma-ün kazanma gibi psikolojik gereksinimler yer almaktadır. Piramidin en tepesinde ise kendini gerçekleştirme olarak adlandırılan ve çok az insanın erişebildiği meta gereksinimler yer almaktadır (7, 26, 63, 64).

Çocuğunun sporuna katılım gösteren ailelerin de spor ortamındaki diğer insanlarla (koç, yönetici, diğer sporcuların velileri vs.) bir arada bulunmak, onlardan birisi olarak aranan, yokluğu hissedilen, değer verilen, sayılan biri olmak arzusunda oldukları ve bu nedenlerden dolayı spor ortamında yer aldıkları söylenebilir.

Deneme ölçeği hazırlama aşamasında “Statü Kazanma” alt ölçeği altında düşünülen “16. Çocuğumun spordaki başarısı diğer veliler önündeki saygınlığı arttırır” maddesi ile Benlik Saygısı alt ölçeği altında düşünülen maddelerin faktör analizi sonucunda aynı faktör altında toplandıkları görülmüştür.

Benlik Saygısı alt ölçeğinde yer alan maddeler;

1. *Çocuğumun performansının koçu tarafından eleştirilmesi beni üzer.*
2. *Çocuğumun sporda başarısız olması diğer insanlar önünde küçük düşüğüm hissine neden olur.*
3. *Çocuğumun yarışmanın sonucunu etkileyebilecek sayı/gol vs. kaçırmayı kendimi değersiz hissetmeme neden olur.*
4. *Koçun çocuğuma bağırması onurumu kırar.*
5. *Çocuğumun yedekler arasında bulunması gururumu incitir.*
6. *Çocuğumun spordaki başarısı diğer veliler önündeki saygınlığı arttırır.*
7. *Çocuğumun koçun gösterdiği becerileri yapamaması diğer veliler önünde küçük düşmeme neden olur.*
8. *Çocuğumun yarışmanın sonucunu etkileyebilecek sayı/gol vs. kaçırmayı bütün saygınlığı kaybettirir.*

Benlik Saygısı alt ölçeğini oluşturan ifadelerle bakıldığında, anne-babaların, çocuklarının spor ortamında yaşadıkları başarı ve başarısızlık ile koç ve çocuğu arasında yaşanan olumlu ve olumsuz olayları kendi benliklerine atfettikleri görülmektedir. Örneğin, “..... beni üzer”, “..... kendimi değersiz hissetmeme neden olur”, “..... onurumu kırar”, “..... gururumu incitir”, “..... saygınlığı arttırır” vs. gibi ifadelerin tamamıyla benlik saygısına atfedilen ifadeler olduğu görülmektedir.

Benlik, kişinin kendisinden ayrı bir şey değildir. Bireyin kendisi hakkındaki yargılarından oluşmaktadır (52, 65).

Benlik saygısı, benliğin duygusal yönüne işaret eder ve benlik imgesinin beğenilip benimsenmesini anlatır (65). Benlik saygısının her zaman gerçekçi olduğu söylenemez. Çoğu insan kendini daha pozitif, daha yeterli ve daha iyi hissetmeye meyillidir. Diğerleriyle karşılaştıklarında daha iyi olduklarını, olaylar ve gelecek üzerinde kontrol kurabildiklerini düşünürler. İnsanların kendi hakkındaki bu tanımlamaları benlik saygısına katkıda bulunmaktadır (63).

İnsanlar her zaman için benlik saygılarını koruma veya arttırma çabasında dırlar. Bu nedenle daha başarılı, daha çekici, daha güçlü ve daha popüler insanlarla ilişki içinde olmak ve başarısız olanlardan uzak durmak isterler. Bu şekilde benlik saygılarını arttıracaklarına inanırlar. Bu bağlamda, anne-babaların da çocuklarının sporuna katılım gösterme, çocuklarının yanında yer alma nedenlerinin benlik saygılarını arttırma çabalarından kaynaklandığını söylemek mümkündür. Anne-babalar da spor ortamında çocuğunun yanında yer alarak kendilerini daha iyi hissedebilecek, onun başarısında pay sahibi olduğunu düşünecek ve çocuğuyla gurur duyabilecektir. Böylece daha pozitif bir benlik algısı edinebilecek veya varolan pozitif benlik saygılarını koruyabileceklerdir. Bu nedenle, çocuğunun spor ortamındaki başarıları arttıkça ve çocuk daha üst düzeyde yarışmaya başladıkça anne-babanın da spor ortamında yer alma sıklıkları artacaktır.

Özdeşleşme alt ölçeğinde yer alan maddelerin deneme ölçeği hazırlama aşamasında ve faktör analizi sonucunda da aynı faktör altında toplandıkları görülmüştür.

Özdeşleşme alt ölçeğinde yer alan maddeler;

1. *Çocuğum yarışmaya başlayacağında kendim yarışacakmışım gibi heyecanlanırım.*
2. *Çocuğum yarışmayı kazandığında, kendim kazanmış kadar sevinirim.*
3. *Yarışma öncesi gece, kendim maça çıkacakmışım gibi heyecandan uyuyamam.*
4. *Çocuğumun katıldığı sporda kullanılan malzemelerin minyatürlerini (rozet, amblem, anahtarlık) edinmekten hoşlanırım.*
5. *Çocuğum sayı/gol vs. attığında kendim atmış kadar sevinirim.*
6. *Çocuğumun en büyük destekçisi olarak kendimi görürüm.*
7. *Çocuğum sporda başarılı oldukça ben de kendimi değerli hissedirim.*

8. *Çocuğumun bu sporda elde ettiği başarılar hayallerimin en azından bir kısmının gerçekleşmesini sağlar.*

Özdeşleşme alt ölçeği altında yer alan maddelere bakıldığında, anne-babaların kendilerini çocuklarının yerine koydukları, çocuklarının spor ortamıyla ve spor ortamında başarı-başarısızlıkla ilgili olarak yaşadıkları duygulara benzer duyguları kendilerinin de yaşadıkları, kısacası “onlar gibi” hissettikleri görülmektedir.

Smith ve Smoll’a göre bu durumu açıklayabilen bir fenomen de “Tersine Dönmüş Bağımlılık Tuzağı (Reversed Dependency Trap)” dır. Bu fenomene göre, bazı aileler kendilerini çocuklarıyla özdeşleştirmekte ve çocuklarının “en iyi” olmasını istemektedirler. Bazı zamanlarda, aile ile çocuk arasındaki bu özdeşleşmenin derecesi aşırı olabilmekte ve aileler kendilerini çocuklarının bir uzantısı olarak görebilmektedirler (43, 51). Aileler kendi benlik değerlerini, çocuklarının spor ortamında elde ettikleri başarılarla bağlamaktadırlar (43).

Ailelerin bu duyguyu yaşamaları farklı nedenlerden kaynaklanıyor olabilir. Bazıları zamanında bir sporcuyken elde edemedikleri başarıları çocuklarının elde etmesini, çocukları aracılığıyla başarının hazzını almak istiyor olabilirler. Diğer taraftan, zamanında gerçek birer “yıldız” olan anne-babalar ise çocuğunun da kendileri gibi başarılı olmasını arzu edebilir, hata kendisini sürekli olarak çocuğuyla kıyaslayabilirler.

Kontrol Edicilik alt ölçeğinde yer alan maddelerin, deneme ölçeği hazırlama aşamasında ve bu maddelerin faktör analizi sonucunda da aynı faktör altında toplandıkları görülmüştür.

Kontrol Edicilik alt ölçeğinde yer alan maddeler;

1. *Çocuğuma yarışma sırasında arkadaşlarına /rakiplerine/ koçuna karşı nasıl davranması gerektiğini anlatırım.*
2. *Çocuğuma antrenman sırasında arkadaşlarına / koçuna karşı nasıl davranması gerektiğini anlatırım.*
3. *Yaptığı spor branşıyla ilgili hareketleri/becerileri nasıl yapması gerektiğini ona söylerim.*
4. *Antrenmanda / yarışmada yaptığı hataları nasıl düzelteceği konusunda ona yardımcı olurum.*
5. *Çocuğumun spordaki gelişimini yakından takip etmek benim için önemlidir.*
6. *Çocuğumun spor ortamında neler yaşadığını bilmeyi isterim.*
7. *Koçun çocuğuma nasıl yaklaştığını bilmek benim için önemlidir.*

8. *Çocuğum terlediğinde hemen sırtına havlu koyarım.*
9. *Antrenmana veya maça giderken yanına yedek tişört, havlu, su vs. alıp almadığını kontrol ederim.*

Kontrol Edicilik alt ölçeğinde yer alan ifadelere bakıldığında anne-babaların genellikle çocuklarının spor ortamındaki davranışlarını kontrol etme, çocuğun koçuyla ve arkadaşlarıyla olan ilişkilerini irdeleme, müdahale etme ve çocuğu yönlendirme çabasıyla ilişkili olduğu görülmektedir. Bununla beraber, bu alt ölçekte yer alan birkaç ifadenin de anne-babanın yardım edici ve koruyucu davranışlarıyla ilgili ifadeler olduğu görülmektedir.

Buradan hareketle Kontrol Edicilik olarak adlandırdığımız bu alt ölçeğin aslında, Murray'in kuramında yer alan "Başat Olma Gereksinmesi" ve "Şefkat Gösterme-Koruma Gereksinmesi" ne dayandığını söylemek mümkündür (66).

Kontrol Edicilik alt ölçeğiyle ilişkili olduğu düşünülen gereksinmelerden başat olma gereksinmesi başkalarını etkileme, kontrol etme, ikna etme, inandırma, zorla kabul ettirme, önderlik yapma ve yönlendirme, sınırlar koyma, grubun davranışlarını organize etme, emretme, caydırma gibi davranışlarla kendini gösterirken, şefkat gösterme-koruma gereksinmesi ise destek olma, zayıf koruma, yardım etme, sempati gösterme davranışları ile kendini göstermektedir (66).

Çocuğunun sporuna katılım gösteren ailelerin de çocuklarının davranışlarını kontrol etme, koçun ve diğer oyuncuların çocuğuna nasıl davrandıkların gözleme, o spor branşıyla ilgili teknik-taktik konusunda çocuğuna yardımcı olma ve çocuğunun sağlığını koruma çabasında oldukları söylenebilir.

Sporla Ailenin Psikolojik Kazanımları Ölçeği (SAPKÖ) uygulanırken, ailelere kapalı uçlu sorulardan oluşan bir anket formu uygulanmıştı. Bu anketin uygulanma amacı ailelerin, çocuklarını spor yapmaya gönderme ve çocuklarının yapmış olduğu sporu izleme nedenlerini belirlemek ve ailelerin bu nedenleri sıralarken kendi psikolojik kazanımlarını açık biçimde ifade edip etmeyeceklerini öğrenmektir.

Yapılan "Mutlak Yargılarla Ölçekleme" ve "Eşit Görünen Aralıklar Yöntemi" sonucunda, ailelerin çocuklarını spora gönderme nedenlerini sıralarken öncelikle çocuklarının yararına olan şeyleri belirttikleri (örneğin; ilk sırada "çocuğumun fiziksel açıdan gelişmesi için (Sj=1.83)", ikinci sırada "sosyal yönden gelişmesi için (Sj=1.90)", üçüncü sırada "yarışmacılığı, rekabeti öğrenmesi için (Sj=2.80)" yer almıştır), son sıralarda ise ölçekle ilişkili olabileceğini düşündüğümüz nedenleri

belirttikleri (örneğin, “ileride kendi geçimini bu spordan sağlaması için (Sj=5.27)”, “çocuğumun arkadaşları gittiği için (Sj=5.48)” ve “arkadaşlarım da çocuklarını gönderdiği için (Sj=6.08)”) görülmüştür.

Benzer şekilde, ailelere çocuklarının yapmış olduğu sporu izleme nedenleri sorulduğunda, yine ilk olarak çocuklarının yararına olan şeyleri belirttikleri (örneğin; “çocuğuma destek olduğumu göstermek için (Sj=1.92)”, ikinci sırayı “çocuğumun sportif becerilerini görmek için (Sj=2.44)”, üçüncü sırayı ise “çocuğuma cesaret vermek” için (Sj=3.05)”), daha sonra ise ölçekle ilişkili olabileceğini, yani ailenin yararına olduğunu düşündüğümüz nedenleri belirttikleri (örneğin; “çocuğumun bu spordaki başarılarından gurur duyduğum için (Sj=3.17)”, beşinci sırayı “çocuğumla ilgilendiğimi göstermek için (Sj=4.06)”, altıncı sırayı “verdiğimiz emeğin karşılığını alıp almadığımızı görmek için (Sj=5.58)”) görülmüştür.

Ailelere “Çocuğunuzu niçin spor yapmaya gönderiyorsunuz?” veya “Çocuğunuzu niçin izlemeye gidiyorsunuz?” gibi sorular direk olarak sorulduğunda ailelerin kendileriyle ilgili nedenleri açık ve net biçimde belirtmedikleri görülmüştür. Oysa “Çocuk Sporlarına Katılımla Ailenin Psikolojik Kazanımları Ölçeği”ne verilen yanıtların, ailelerin normalde ifade edemedikleri şeyleri içerdiği ve ailelerin çocuklarının spora katılımı sağlayacakları psikolojik kazanımları açığa çıkardığı bulunmuştur.

Alt ölçeklerin birbirleriyle ve toplam puanla olan korelasyonlarına bakıldığında (Tablo 4) tüm alt ölçeklerin birbirleriyle olan korelasyonları ve tüm alt ölçeklerin “Sporda Ailenin Psikolojik Kazanımları Ölçeği (SAPKÖ)” ile olan korelasyonları pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı ve yüksek bulunmuştur.

“Sporda Ailenin Psikolojik Kazanımları Ölçeği (SAPKÖ)” alt ölçeklerinin iç tutarlık (Cronbach Alpha) değerlerine bakıldığında, “Kontrol Edicilik” alt ölçeğinde .76 ile Cronbach Alpha değeri en düşük ve “Statü Kazanma” alt ölçeğinde .87 ile Cronbach Alpha değeri en yüksektir. Diğer iki alt ölçeğin Cronbach Alpha değerleri de oldukça yüksek bulunmuştur (Benlik Saygısı = .81; Özdeşleşme = .82). Ölçeğin genel Cronbach Alpha değeri .90’dır ve bu değer de oldukça yüksektir. Bu değerlerden de anlaşılacağı gibi alt ölçekleri oluşturan maddelerin birbirleriyle tutarlı ve aynı özelliği ölçen maddeler olduğu söylenebilir (Tablo 7).

Yapılan test- tekrar test güvenilirliğinde, güvenilirlik katsayılarının .63 ile .80 arasında değiştiği bulunmuştur (Tablo 10). Test- tekrar test güvenilirlik katsayıları orta düzeydedir ve bu değerler ölçeğin uygulamadan uygulamaya tutarlı sonuçlar

vereceğini göstermektedir. Bundan dolayı “Sporda Ailenin Psikolojik Kazanımları Ölçeği (SAPKÖ)” güvenilir bir ölçek olduğunu söylemek mümkündür.

KAYNAKLAR

1. **Hellstedt JC**, The coach/parent/athlete relationship. *The Sport Psychologist*, 1987; 1, 151-160.
2. **Hansell S**, Student, parent and school effects on the stress of college application. *Journal of Health and Social Behavior*, 1982; 23, 38-51.
3. **Brustad RJ, Babkes ML, Smith A L**, Youth in sport. In *Handbook of Research on Sport Psychology: (2nd Ed.)*. R N. Singer, HA. Hausenblas (Eds). New York: John Willy& Sons: 2001.
4. **Harter S**, Effortance motivation reconsidered. *Human Development*, 1978; 21, 34- 64.
5. **Cox RH**, Sport Psychology: Concepts and Applications. 4th Ed. Boston: McGraw-Hill, 1998.
6. **Horn TS, Amorose AJ**, Advances in Sport and Exercise Psychology Measurement: Source of Competence Information. JL Duda (Ed). Morgantown: Fitness Information Technology, 1998.
7. **Leunes A, Nation JR**, Sport Psychology: An Introduction. 3rd Ed. Canada: Thomson Learning, 2002.
8. **Harter S**, Developmental perspectives on the self esteem. In *Handbook of child psychology, socialization, personality and social development*. E M Hetherington (Ed). New York: Wiley, 1983.
9. **Tiryaki Ş**, Spor Psikolojisi: Kavramlar, Kuramlar ve Uygulama. Ankara: Eylül Kitap ve Yayınevi, 2000.
10. **Toros T**. Elit ve elit olmayan basketbolcularda hedef yönelimi, güdüsel iklim ve hedeflerin özgünlük ve güçlük derecesi özelliklerinin yaşam doyumuna etkisi. Yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Mersin, 2001.
11. **Eccles J, Harold RD**, Gender Differences in sport involvement: Applying the Eccles' Expectancy-Value Model. *Journal of Applied Sport Psychology*. 1991;3, 7-35.
12. Erişim: www.eric digest.org/2000_3/activity.htm. Erişim tarihi: 25. 03. 2005
13. **Scanlan T, Cartenper P, Schmidt, G, Simons J, Keeler B**, The sport commitment model: Measurement development for the youth sport domain. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 1993;15.

14. **Alexandris, Konstantinos, Zahariadis, Panagiotis, Tsorbatzoudis, Charalambos, Grouios, George**, Testing the sport commitment model in the context of exercise and fitness participation. *Journal of Sport Behavior*, **2002**; 25(3), 217-240.
15. **Cartenper PJ, Schmidt GW, Simons JP, Keeler B**, An introduction to the sport commitment model. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, **1993**; 15(1). 1-15.
16. **Weiss MR**, Motivating kids in physical activity. *President Council on Physical Fitness and Sports: Research Digest*. **2000**; 3(11).
17. **Cote J, Hay J**, Childrens's involvement in sport: A developmental perspective. In *Psychological Foundation of Sport*. JM Silva, DE Stevens Eds. Ally and Bacon, **2002**; 484-502.
18. **Mc Pherson BD, Curtis JE, Loy JW**, Sport, socialization and the family. In *The Social Significance of Sport*. Champaign, IL: Human Kinetics, **1989**:37-63.
19. **Van Voorhis AJ**, Sport participation and level of commitment among varying degrees of sport involvement. Erişim: <http://www.spfldcol.edu/homepage.nsf/5493e28259.../f29c7fc> Open Documen. Erişim tarihi: 18.10. 2001
20. **Gill DL, Gross JB, Huddleston S**, Participation motivation in youth sports. *International Journal of Sport Psychology*. **1983**; 14, 1-14.
21. **Oyar, ZB, Ařçı FH, Ćelebi M, Mülazımođlu**, Spora katılım güdüsü ölçeđinin geçerlik ve güvenilirlik Ćalıřması. *Spor Bilimleri Dergisi*, **2001**; 12(2), 21-32.
22. **Kidman L**. Who reaps the benefis in coaching research?:the case for applied sociological approach. Erişim: phsed. Otago. Ac.na/sosol/vli2a1.htm. Erişim tarihi: 14. 07. 2003
23. **Stein GL, Raedeke TD, Glenn SD**, Children's perceptions of parent sport involvement: It's not how much; but to what degree that's important. *Journal of Sport Behavior*. **1999**; 22 (4).
24. **Cote J, Hay J**, The influence of the family in the development of talent in sport. *The Sport Psychologist*. **1999**; 13. 395-417.
25. **Jambor EA**, Parent as children socializing agents in youth soccer. *Journal of Sport Behavior*, **1999**; 22(3).
26. **Morris CG**, Psikolojiyi Anlamak. Ćeviri Editorleri: H.B. Ayvařık ve M. Sayıl. Ankara: Türk Psikologlar Derneđi Yayınları, No: 23, **2002**.
27. **Bandura A**, Social Learning Theory. Englewood Cliffs. NJ:Prentice- Hall, **1977**.

28. **Wuerth S, Lee MJ, Alfermann D**, Parental involvement and athletes' career in youth sport. *Psychology of Sport and Exercise Science*, **2004**;5(1).
29. **Stein GL, Raedeke TD, Glenn SD**, Children's perceptions of parent sport involvement: It's not how much; but to what degree that's important. *Journal of Sport Behavior*. **1999**; 22 (4).
30. **Cote J, Hay J**, Family influences on youth sport performance and participation. In *Psychological Foundation of Sport*: JM Silva, DE Stevens Eds., Ally and Bacon, **2002**; 503-519
31. **Weiss MR, Hayashi CT**, All in the family: Parent- child influences in competitive youth gymnastics. *Pediatric Exercise Sciences*, **1995**; 7, 36-48.
32. **Holye RH, Leff SS**, The role of parental involvement in youth sport participation and performance. *Adolescence*, **1997**; 32(125), 233-244.
33. **Leff SS, Holye RH**, Youth athlete's perceptions of parental support and pressure. *Journal of Youth and Adolescence*. **1995**; 24, 187-203.
34. **Power TG, Woolger, C**. Parenting practices and age group swimming: A correlational study. *Research Quarterly for Exercise and Sport*. **1994**; 65, 59-66.
35. **Van Yperen NW**. Interpersonal stress, performance level and parental support: A longitudinal study among highly skilled young soccer players. *The Sport Psychologist*, **1995**; 9, 225-241.
36. **Smith RE, Smoll F**, Self esteem and children's reactions to youth sport coaching behaviors: A field study of self-Enhancement processes. *Developmental Psychology*, **1990**; 26, 987-993.
37. **Hess RD, Hollaway SD, Dicson WP, Price GG**, Maternal variables as predictors of children's school readiness and later achievement in vocabulary and mathematics in sixth grade. *Child Development*. **1984**; 55, 1902-1912.
38. **Hess RD, Mc Devitt TM**, some cognitive consequences of maternal intervention techniques: A longitudinal study, *Child Development*. **1984**; 55, 2017- 2030.
39. **Scanlan TK, Lewtwaite R**, Social psychological aspects of competition for male youth sport participations. VI. Predictors of enjoyment. *Journal of Sport Psychology*. **1986**; 8, 25-35.
40. **Kimieck J, Horn T, Shurin LS**, Relationships among children's belief, perceptions of their parent's belief and their moderate-to vigorous physical activity. *Research Quarterly for Exercise and Sport*. **1996**; 67, 324-336.

41. American Academy of Pediatrics: Committee on Sports Medicine and Fitness. Intensive training and sports specialization in youth athletes. *Pediatrics*, **2000**; 106 (1). 154- 157.
42. Frenette G, The parent Trap. *American Football Coaches Youth Issues*, **1999**.
43. Thompson MA, Vernaccha RA, Moore ME, Case Studies in Applied Sport Psychology: An Educational Approach. Kendall/Hunt Publishing, **1998**.
44. Cumming SP, Martha EE, parental involvement in youth sports: The Good the bad and the ugly. Erişim: http://ed-web3educ.m.su.edu/ysi/sportlight2002/parentalinvolvement_in_youth_sp.htm
45. Vallerand RJ, Deci EL, Ryan RM, Instrict Motivation in Sport. K. Pandolf (Ed.), *Exercise and Sport Science Rewievs*, New York: MacMillan Publishing. **1987**; 389-425.
46. Smith RE, Smoll FL, Psychosocial interventions in youth sport. In Exploring Sport and Exercise Psychology, JL Van Raalte, Bw Brewer (Eds). American Psychological Assosiation, **1997**.
47. Suzanj D, Steward C. Specialization in sport: How early...how necessary. Erişim: www.coachesinto.com/category/becoming_a_better-coach. Erişim tarihi: 05.01.2005.
48. Hellsted JC, Invisible players: A family system model. SM Murphy (Ed), In Sport Psychology Interventions. Champaign, IL: Human Kinetics, **1995**.
49. Francesco CD, Johnson P, Athlete and parent perceptions in junior tennis. *Journal of Sport Behavior*. **1997**; 20 (1).
50. Tezbaşaran A, Likert tipi ölçek geliştirme kılavuzu. 2. Baskı, Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları, **1997**.
51. Smith RE, Smoll FL, Youth sports as a behavior setting for psychological intervantions. In *Exploring Sport and Exercise Psychology*: JL Van Raalte, BW Brewer (Eds.). 2nd Ed. Washington DC: American Psychological Association, **2002**.
52. Franzoi SL, Benlik farkındalığı ve kendini düzenleme: kişilik ve sosyal psikoloji kuram ve araştırmaları üzerine bir tarama. Çev: Nebi Sümer. Ankara: *Türk Psikologlar Derneği Yayınları*, **1999**; 3(1). 151-164.
53. Ün Açıkgöz K, Etkili öğrenme ve öğretim. İzmir: Kanyılmaz Matbaası, **1996**.
54. Onur B, Ergenliği Anlamak: Ergen Psikolojisinde Güncel Gelişmeler. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, **1995**.

55. **Morgan CT**, Psikolojiye Giriş. Çev: Hüsnu Arıcı ve ark.. 10. baskı, Ankara: Hacettepe Üniv. Psikoloji Bölümü Yayınları, **1993**.
56. Toplumsal rol ve toplumsal statü. Erişim: [http:// www. Sporbilim. com/t_statu.html](http://www.Sporbilim.com/t_statu.html). Erişim tarihi: 07.01. 2005
57. Toplumsal rol ve toplumsal statü. [http// www.insanbilimleri.com/makaleler /sosyoloji/ sosyal_rol_ve_is_bolumu.htm](http://www.insanbilimleri.com/makaleler/sosyoloji/sosyal_rol_ve_is_bolumu.htm). Erişim tarihi: 07. 01. 2005-05-10
58. Sosyal rol ve iş bölümü. Erişim: [http//www.insanbilimleri.com/makaleler/ sosyoloji/sosyal_rol_ve%20is_bolumu.htm](http://www.insanbilimleri.com/makaleler/sosyoloji/sosyal_rol_ve%20is_bolumu.htm). erişim tarihi: 07. 01. 2005
59. **Hovardahoğlu S**, Davranış Bilimleri İçin Araştırma Teknikleri, Ankara: VE-GA Yayınları, **2002**.
60. **Erkuş, A**, Psikometri Üzerine Yazılar. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları No: 24, **2003**.
61. **Pedhozur E**, Multiple Regresssion in Behavioral Research. 2nd ed., New York: Mc Graw- Hill, **1982**.
62. **Nunaly JC**, Psychometric Theory. 2nd ed., New York: Mc. Graw- Hill, **1978**.
63. **Bootzin RR, Bower GH, Crocker J, Hall E**, Psychology Today: An Introduction, 7th ed. Mc Graw-Hill Inc., **1991**.
64. **Koç Ş**, Spor Psikolojisine Giriş. İzmir: Saray Medical Yayıncılık. **1994**.
65. Erişim: [www.geocities.com/ concihat/benlik.htm](http://www.geocities.com/concihat/benlik.htm). Erişim tarihi: 2.03.2005
66. **Murray HA**, Explorations in Personality. New York: Oxford University Press. **1938**.

EKLER

SPORDA AİLENİN PSİKOLOJİK KAZANIMLARI ÖLÇEĞİ

Sayın Veli,

Aşağıda çocuğunuzu spora gönderme, spor yaparken izleme ve izlerken neler hissettiğinizle ilgili çeşitli ifadeler bulunmaktadır. Her bir ifadedeki durumun sizi ne kadar tanımladığını “Beni Hiç Tanımlamıyor”, “Beni Biraz Tanımlıyor”, “Kararsızım”, “Beni Oldukça Tanımlıyor” ve “Beni Tamamiyle Tanımlıyor” şeklinde belirtilen derecelemelerden birine (X) işareti koyarak belirtiniz. Çalışmanın amacına ulaşabilmesi için tüm maddelere yanıt vermeniz ve yanıtların da içinizden geldiği gibi samimice olması bizim için çok önemlidir.

Teşekkürler

ME.Ü. Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

1. Yaşınız:.....
2. Cinsiyetiniz: Bayan () Erkek ()
3. Eğitim Düzeyiniz: İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite() Lisansüstü()
4. Mesleğiniz:.....
5. Ailenizin Aylık Net Geliri:

	Beni Hiç Tanımlamıyor	Beni Biraz Tanımlıyor	Kararsızım	Beni Oldukça Tanımlıyor	Beni Tamamıyla Tanımlıyor
1. Çocuğumun spor ortamında neler yaşadığını bilmeyi isterim.					
2. Çocuğum yarışmaya başlayacağında kendim yarışacakmışım gibi heyecanlanırım.					
3. Çocuğumun spordaki başarısı diğer veliler tarafından tanınabilirliğini arttırır.					
4. Çocuğumun yarışmanın sonucunu etkileyebilecek sayı/gol vs. kaçırması kendimi değersiz hissetmeme neden olur.					
5. Çocuğuma antrenman sırasında arkadaşlarına / koçuna karşı nasıl davranması gerektiğini anlatırım.					
6. Çocuğum yarışmayı kazandığında, kendim kazanmış kadar sevinirim.					
7. Çocuğumun spordaki başarısı klüp yöneticileri tarafından tanınabilirliğini arttırır.					
8. Koçun çocuğuma bağırması onurumu kırar.					
9. Yaptığı spor branşıyla ilgili hareketleri/becerileri nasıl yapması gerektiğini ona söylerim.					
10. Yarışma öncesi gece, kendim maça çıkacakmışım gibi heyecandan uyuyamam.					
11. Çocuğumun başarılı bir sporcu olması oturduğum semt hatta kentteki insanların bana karşı tutumlarının farklı olmasını sağlar.					
12. Çocuğumun performansının koçu tarafından eleştirilmesi beni üzer.					
13. Çocuğuma yarışma sırasında arkadaşlarına /rakiplerine/ koçuna karşı nasıl davranması gerektiğini anlatırım.					
14. Çocuğum sayı/gol vs. attığında kendim atmış kadar sevinirim.					
15. Çocuğumun bulunduğu spor ortamında prestij sahibi olmak benim için önemlidir.					
16. Çocuğumun spordaki başarısı diğer veliler önündeki saygınlığımı arttırır.					
17. Antrenmanda / yarışmada yaptığı hataları nasıl düzeltereği konusunda ona yardımcı olurum.					
18. Çocuğumun katıldığı sporda kullanılan malzemelerin minyatürlerini (rozet, amblem, anahtarlık) edinmekten hoşlanırım.					
19. Çocuğumun başarılı bir sporcu olması okul yöneticileri ve öğretmenlerinin beni daha yakından tanımalarını sağlar.					
20. Çocuğumun yedekler arasında bulunması gururumu incitir.					
21. Çocuğumun spordaki gelişimini yakından takip etmek benim için önemlidir.					

	Beni Hiç Tanımlanıyor	Beni Biraz Tanımlıyor	Kararsızım	Beni Oldukça Tanımlıyor	Beni Tamamıyla Tanımlıyor
22. Çocuğumun en büyük destekçisi olarak kendimi görürüm.					
23. Çocuğumun başarılı bir sporcu olarak medyada yer alması benim de diğer insanlar tarafından tanınmamı sağlar.					
24. Çocuğumun koçun gösterdiği becerileri yapamaması diğer veliler önünde küçük düşmeme neden olur.					
25. Çocuğum terlediğinde hemen sırtına havlu koyarım.					
26. Çocuğum sporda başarılı oldukça ben de kendimi değerli hissederim.					
27. Çocuğumun spor yaptığı klüp ortamında kendime bir yer edinmek benim için önemlidir.					
28. Çocuğumun sporda başarısız olması diğer insanlar önünde küçük düştüğüm hissine neden olur.					
29. Koçun çocuğuma nasıl yaklaştığını bilmek benim için önemlidir.					
30. Çocuğumun yarışmanın sonucunu etkileyebilecek sayı/gol vs. kaçırması bütün saygınlığımı kaybettirir.					
31. Çocuğumun bu sporda elde ettiği başarılar hayallerimin en azından bir kısmının gerçekleşmesini sağlar.					
32. Antrenmana veya maça giderken yanına yedek tişört, havlu, su vs. alıp almadığını kontrol ederim.					